[illegible]

370.1

...ឋ.29

ចរិយាសាស្ត្រ

អារម្ភកថា

សូមឲ្យ...

នជាតិយេ... នសេចក្ដីយល់ឃើញថា ការទូន្មានខ្លួនរបស់មនុស្ស
...ចំមួយយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការសិក្សារបស់សិស្ស ព្រោះការ
...ទខ្លួននេះចាត់ជាចរិយាសិក្សាមួយក្នុងសិក្សាទាំង៤ យ៉ាងមានវិទ្យា
ក្សាជាដើម ។ ទើបខ្ញុំខំប្រឹងប្រែងតែងសៀវភៅដំបូន្មាននេះឡើងឲ្យ
ឈ្មោះថា "ចរិយាសាស្ត្រ" ជាក្បួនសំដែងអំពីចរិយា គឺច្បាប់សម្រាប់
ន្មានខ្លួន ធ្វើមនុស្សឲ្យមានចរិយាសណ្ដាប់ធ្នាប់ល្អ, ឲ្យមានសីលធម៌
ថ្លៃថ្លា វៀរចាកការប្រព្រឹត្តអាក្រក់ទាំងត្រង់ឆ្គងបួលដំនុំចំណោមមិនត្រូវនាទីង
ត្រូវធ្វើខ្លួនឲ្យថោកទាប មិនឲ្យឡើងទៅកាន់ឧត្តមភាពបាន ជា ញឲ្យ
មនុស្សឲ្យខ្ពង់ខ្ពស់សមរម្យទៅតាមភាពរបស់មនុស្សពិតៗ ។ ដ្បិតថា
ស្សយើងដែលបានអត្តភាពមកជាមនុស្សក្រៃសែនក្រ; បានមក
មនុស្សហើយបានរៀនចេះដឹងរាប់ថាជាមនុស្សសំខាន់ពិតមែន, តែ
ចរិយាសណ្ដាប់ធ្នាប់មិនល្អ គ្មានសីលធម៌ល្អមកជួយគាំពារផងទេ
ង់កែខ្លួនឲ្យទៅជាមនុស្សមានលក្ខណៈល្អពុំបានឡើយ ។ ប្រៀប
ផ្ទះដែលសង់ហើយខ្វះគ្រឿងតុបតែង មានតុតាំងម្ជុលកន្ទេល

តែជាដើម ក៏ឃើញថាមិនទាន់គ្រប់គ្រា...
បានស្រួល ទាំងមិនជាទីគាប់ចិត្តក្នុងអ្នកផងដែ...
គេហារមាត់សរសើរពុំទាន់បាន ព្រោះមានតែតួផ្ទះទទេ ដូចច...
ដែលមានតែពង់កាយទទេ, ជារូបគាគ្រាតគ្រាំង ព្រោះខ្វះប...
និងសីលធម៌ ។

សៀវភៅនេះតែងឡើងសម្រាប់គ្រូនិងសិស្សគ្រប់ថ្នាក់ ...
...ាន់ ៗ សូមលោកអ្នកជាគ្រូនិងសិស្សទាំងឡាយ ជ្រើសរើស...
...ប្រតិបត្តិការតាមជំពូកតាមវគ្គ ឲ្យសមទៅតាមថ្នាក់រៀន ។

ខ្ញុំសង្ឃឹមថាសៀវភៅនេះ នឹងបានជាទីគាប់ចិត្តដល់អស់លោ...
ជាគ្រូ និងពួកសិស្សទាំងឡាយមិនខាន គ្រាន់ជាជំនួយក្នុង
បង្ហាត់បង្រៀននិងការសិក្សាផ្ទាល់ខ្លួនផង ព្រោះសៀវភៅចរិ...
សាស្ត្រនេះពុំទាន់មានតែងឲ្យពិស្តារនៅឡើយ ជាហេតុនាំឲ្យ
លំបាកនឹងជ្រើសរើសយកមកប្រើការក្នុងការបង្រៀន ទាំងជាកា...
ឲ្យសិស្សទាំងឡាយបានចេះដឹងខាងចរិយានិងភាសាជាតិ ដើ...
ហ្វាត់ចត់ផង ។

សូមឲ្យក ខាង តាមលំដាប់ហូរហែ លំនាំផែនទីដួចគ្នាតែ
នជាតិយេ

មេរៀនដែលចែកចេញទៅជាវគ្គច្រើនប្តិចទៅតាមផ្ន
រៀននោះ វគ្គទី ១ និយាយពីគោលសំខាន់ៗសម្រាប់ឲ្យសិស្ស
ចងចាំ, បន្ទាប់ នះតែងជាការមាន ប្លុកមេសូត្រដែលសិងសុទ្ធតែ
ជាគ្រឿងប្រដាប់ខ្ទួនា នាំឲ្យអស់សិស្ស អប់រំផ្លូវបញ្ញា ។

២– មេរៀនទាំងឡាយច្រើនដែលដកចេញពីភាសិតចិត្តានិង
វត្តសាស្ត្រខ្លះមកប្រ តប្រកបជាមួយផង ដែលនឹងត្រូវទាទូញឲ្យ
មាតដុកធ្វើជាការហាត់សរសេរផ្ទង់ ឬមេគំនិតកង់ការតែងសេចក្តី
ងការដាក់ឲ្យធ្វើ ។

៣– នៅទីបំផុតជំពូកទីមួយៗមានបញ្ហាចោទសម្រាប់ដាក់ឲ្យ
សិស្សធ្វើ ។

រៀនការនិងភាសិតដែលដក ចេញពីសៀវភៅផ្សេងៗ មាន
ពង់ ស្រ្តីក និងគម្ពីរព្រះពុទ្ធសាសនាជាដើម ដែលអ្នកប្រាជ្ញបុ.
នៗ តែងដុកយកជាគ្រឿងប្រដាប់ការបង្ហាត់បង្ហាញ ទាំងជា

សតិនិងបញ្ញារបស់អ្នកសិក្សាគ្រប់ថ្នាក់គ្រប់ជាន់ ។

ការសិក្សាខាងបរិយាសាស្ត្រនេះ ពប់ថាជា [illegible] មុខការនោះ [illegible] សិក្សាមួយ, មិនមែនជាការបន្ថែមទៅលើការរ [illegible] តាមពិតទៅក៏ជាការនាំឲ្យកើតសតិនិងបញ្ញាអ្នករៀ[ន] [illegible] ផងជាប្រយោជន៍ យ៉ាងសំខាន់ដល់កុលបុត្រទាំងឡាយ ដែលនឹងធ្វើខ្លួនឲ្យទៅជាពល រដ្ឋយ៉ាងថ្លៃថ្នូរ ដែលជាកម្លាំងរបស់ប្រទេសជាតិ មាតុភូមិ ។

អស់លោកអ្នកដែលបានអានរៀនសូត្រ [illegible] សៀវភៅនេះសឹង [illegible] រម្យ [illegible] ប្រយោជន៍មិនត្រឹមតែធ្វើខ្លួនឲ្យមានបរិយាល្អនោះទេ [illegible] អស់ [illegible] ចាំរៀនពាក្យផ្សេងៗ ដែលជាពាក្យប្រដៅសំខាន់ៗ ផង ដឹង [illegible] ប្រទេសក្រុងនិងនាមអ្នកប្រាជ្ញចំណានខ្លះថែមទៀតផង ។

សៀវភៅនេះព្រះគ្រូមុនីសោភ័ណ សេក-នាង សាស្ត្រ [illegible] សាលាបាលីជាន់ខ្ពស់ [illegible] ចារ្យរបស់ខ្ញុំនិងលោក [illegible] បានហៅសាលា [illegible] ក្រុង ភ្នំពេញ [illegible] ពិនិត្យផ្ទៀង [illegible] សម្រួលផង ។

ក្រិយាសព្ទ

370.1
ឧតាញ

សូមឲ្យការសិក្សាដល់អ្នកដែលបានគាន់បានរៀនល្អគលាស
...នជាតិយេស្យាកាត ។

វត្តឧណ្ណាលោម ក្រុងភ្នំពេញ

នៅថ្ងៃទី ២០ ខែតុលា ២៤៩៦/១៩៥៣

ភិក្ខុមាស-រឿង (ធម្មធីរោ)

ទំព័រ

រៀនទី១៧ អំពីគ្រូនឹងសិស្ស Les maîtres et les élèves ៦៦

រៀនទី១៨ កិច្ចធុរៈផ្ទាល់ខ្លួនរបស់សិស្ស Devoirs personnels de l'écolier

ងារ-សេចក្ដីព្យាយាម-ការស្ដាប់បង្គាប់ដោយគោរព

avail, assiduité., docilité ៧១

ភាសិត- ខ្ញុំល) ៧៦

ការអាន (រៀនសត្វក្អែកដឹងគុណទៅមកចំពោះមិត្តសំឡាញ់

. . . . ៧៧

មេរៀនទី ២ ចរិយាសិក្សាជាការចាំបាច់ Nécessité . . . . .

មេរៀនទី៣ គោលរបស់ជីវិត- ករណីយកិច្ច But de la vie - Le devoir. ១៤

ភាសិត - ចិន្ដា - រឿងរ៉ាវ ១៦

មេរៀនទី ៤ គុណសម្បត្តិ La vertu ១៧

ភាសិត - ចិន្ដា - រឿងរ៉ាវ ១៩

ការអាន (កំហុសក្មួចតាបជាំងឡាយ) ២០

មេរៀនទី ៥ អំពីសាសនា និងសាសនិកជន Devoirs envers Dieu . ២៣

មេរៀនទី ៦ សេរីភាព សមភាព Liberté égalité ២៤

ការបញ្ជាក់ឡើងវិញ ការដាក់ឲ្យធ្វើ Devoirs écrits. ២៦

ជំពូក ២ CHAPITRE 2

មេរៀនទី៧ ការរស់នៅរបស់គ្រួសារ La vie de famille ២៩

ភាសិត-ចិន្ដា ៣១

. . . .

... ប្រព្រឹត្តចំពោះជីដូនជីតានិងចាស់ទុំ ញាតិជិតខាង

Devoirs envers les grands parents. . . . .

មេរៀនទី១៦ ការប្រព្រឹត្តចំពោះបងប្អូនប្រុស-ស្រី Devoirs réciproques

freres et des sœurs. . . . .

មេរៀនទី១៧ ការប្រព្រឹត្តនឹងមិត្តសំឡាញ់ Devcirs envers les amis

ភាសិត-មិត្ត . . . .

មេរៀនទី១៨ ការប្រព្រឹត្តទៅវិញទៅមករវាងចៅហ្វាយនាយនឹងខ្ញុំកំដរ

Devoirs réciproques des maitres et serviteurs . . . .

មេរៀនទី ១៩ សង្គហវត្ថុ ការបញ្ជាក់ឡើងវិញ . . . .

ជំពូក ៣ CHAPITRE 3

មេរៀនទី ១០ សាលារៀន L'école.

គ្រូនិងសិស្ស Les maîtres et les élèves . . . .

ទំព័រ

រៀនទី១៧ អំពីគ្រូនឹងសិស្ស Les maîtres et les élèves ៦៦

រៀនទី១៨ កិច្ចធុរៈផ្ទាល់ខ្លួនរបស់សិស្ស Devoirs personnels de l'écolier

ងារ-សេចក្តីព្យាយាម-ការស្តាប់បង្គាប់ដោយគោរព

avail, assiduité., docilité ៧១

អាន (សេចក្តីខ្ជិល) ៧៦

រៀនទី១៩ ករណីយកិច្ចទៅវិញទៅមកចំពោះមិត្រសំឡាញ់

evoirs réciproques des camarades ៧៧

មេរៀនទី២០ ការចេញពីសាលា Après l'école ៨០

កសិត-ចិត្ត ៨២

ធើហាត់មើល (លាពីសាលា) Adieu à l'école ៨៣

ពន្យល់ពាក្យ ការបញ្ជាក់ឡើងវិញ ការដាក់ឲ្យធ្វើ ៨៥

ជំពូក ៤ CHAPITRE 4

មេរៀនទី២១ សុចរិត ទៀងត្រង់ កុហក ពុតត្បុត Sincérité, mensonge,

Hypocricie ៨៩

ភាសិត ចិត្ត ៩២

រៀនទន្ទេញនឹងខ្លួនចាស់ ៩៣

ពន្យល់ពាក្យ ការអាន (កាប៉ិតរបស់ជ័យ) ៩៥

ពន្យល់ពាក្យ ៩៦

ការអាន (តាមសកុហក) ៩៧

ទំព័រ

ពន្យល់ពាក្យ ៩៨

ការអាន មេស្ត្រី គម្រាធោកដោយស្រីរងរឿងបញ្ហារ ៩៩

ពន្យល់ពាក្យ ១០១

មេរៀនទី ២២ សុភាព ព្រហើន អួតអាង

Modestie-Orgueil-Vanité ១០២

ការអាន (រឿងសត្វកណ្ដុរពីររូប) ១០៤

មេរៀនទី ២៣ សេចក្ដីក្លាហានមានប៉ុន្មានយ៉ាង Le courage Ses différentes formes ១០៨

ការអាន (សុធនកុមារជាគំរូក្នុងការក្លាហាន) ១១១

មេរៀនទី ២៤ សេចក្ដីខ្នះខ្នែង, ព្យាយាម Energie et persévérance ១១៤

មេរៀនទី ២៥ ខន្តី កំហឹង Patience et colère ១១៧

ភាសិត ចិន្តា មេស្ត្រ (ឃ្មុំនិងរុយ) ១២០

ពន្យល់ពាក្យ ១២២

ការអាន (ទឹងទាគ) ១២៣

ការអាន (ការក្រោធនាំឲ្យខាត) ១២៥

ការអាន (សត្វរាជសីហ៍នឹងកង្កែប) ១២៦

មេរៀនទី ២៦ ការមានលក្ខណៈជាការចាំបាច់

Nécessité d' avoir du caractère ១២៩

ការអាន (បុគ្គលប្រាជ្ញាលោភ) ១៣២

ទំព័រ

ឧស្សូត្រ ពន្យល់ពាក្យ ១៣៣
ការអាន (មនុស្សលោភប្រឹនខាតដើមទៅវិញ) ១៣៤
មេរៀនទី ២៧ បរិសុទ្ធិ La pureté ១៣៩
មេរៀនទី២៨ អនាម័យ សំអាត ការហាត់ប្រាណ
Hygiène Propreté Gymnastique ១៤១
ភាសិត បិត្តា ១៤៥
ការអាន (ប្អូនស្រីខ្លាញ់ទឹក) ១៤៦
មេរៀនទី ២៩ ការសន្តោសនឹងការដឹងប្រមាណក្នុងភោជន
Sobriété et tempérance. ១៤៨
ភាសិត បិត្តា ១៥០
ការអាន (ល្មោភគ្មានសេចក្តីសន្តោស) ១៥១
មេរៀនទី ៣០ ជម្ងឺស្រាអាភៀន ១៥២

ជំពូក ៥ CHAPITRE 5

មេរៀនទី ៣១ ទ្រព្យខាងក្រៅ Les biens extérieurs . . . ១៥៨
ការងារ Le travail . . . . "
ការគោរពទ្រព្យ ១៦១
ត្រូវស្រឡាញ់ការងារ ១៦២
មេរៀនទី ៣២ សម្រាក សប្តាហៈ Le repos hebdomadaire . . . ១៦៥

មេរៀនទី ៣៣ របៀប L'ordre ១៦៦
ភាសិត - ចិន្តា ១៦៧
មេរៀនទី ៣៤ សំចៃ សន្សំទុកបំណុលការ បំណុល •
Economie-Epargne-Dettes ១៦៨
មេត្រូ (សត្វរែនឹងស្រមោច) ១៧០
ពន្យល់ពាក្យ ១៧១
មេរៀនទី ៣៥ កំណាញ់ ខ្ជះខ្ជាយ ល្បែងស៊ីសង
Avarice - Prodigalité - jeu ១៧៣
ការអាន (រឿងកំណាញ់ក្រៀតម្រា) ១៧៦
ពន្យល់ពាក្យ ១៧៩
មេរៀនទី ៣៦ ករណីយកិច្ចចំពោះសត្វ Devoirs envers les animaux ១៨០
ការអាន (សេចក្ដីស្នេហារបស់សត្វឆ្កែ) ១៨៣
ពន្យល់ពាក្យ ១៨៥
ការបញ្ជាក់ឡើងវិញ ១៨៧

ជំពូក ៦ CHAPITRE 6

ករណីយកិច្ចរបស់មនុស្សចំពោះសង្គម Devoirs de l'homme envers la société
ករណីយកិច្ចចំពោះយុត្តិធម៌ Devoirs de justice ១៩១
មេរៀនទី ៣៧ ការចាំបាច់ នឹងវត្តុធម៌ សម្រាប់ជីវិតរបស់សង្គម

ទំព័រ

Nécessité et avantages de la vie en société ១៩១

ភាសិត ចិន្តា ១៩៣

ការអាន (ភាតរភាព មនុស្សជាតិ) La fraternité humaine . . . ១៩៤

ពន្យល់ពាក្យ ១៩៦

មេរៀនទី ៣៨ គោរពជីវិតអ្នកដទៃ Respect de la vie d'autrui . . ១៩៧

ភាសិត ចិន្តា ការបញ្ជាក់ឡើងវិញ ១៩៩

មេរៀនទី ៣៩ គោរពចំពោះមនុស្សនិងសត្វ ២០០

ការអាន (ជើងជប៉ុន) ២០២

មេរៀនទី ៤០ ការគោរព ចំពោះការធ្វើ ២០៥

មេរៀនទី ៤១ គោរពសេរីភាពរបស់អ្នកដទៃ . . . .

Respect de la liberté d'autrui ២០៦

ភាសិត ចិន្តា ការអាន (សេរីភាពក្នុងទាសភាព) ២១០

ពន្យល់ពាក្យ ២១២

មេរៀនទី ៤២ អធ្យាស្រ័យ-ជំនឿ-មតិ

Tolérance-Croyances-Opinions ២១៣

មេរៀនទី៤៣ គោរពកេរ្តិ៍ឈ្មោះអ្នកដទៃ, ក្លាំទោស, និន្ទា

Respect de la réputation d'autrui, calomnie, Médisance . . . ២១៦

ការអាន (អណ្ដាត) ២១៨

ទំព័រ

មេរៀនទី៤៤ គោរពទ្រព្យជាអចលនវត្ថុរបស់អ្នកដទៃ

Respect des propriétés d' autrui ២២១

ការអាន (ទ្រព្យជាអចលនវត្ថុ) ២២៤

មេរៀនទី៤៥ គោរពសំដីដែលពោលហើយ និងពាក្យសន្យា

Respect de la parole donnée et des contrats ២២៦

មេសូត្រ (សត្វស្រមោចនឹងរៃ) ពន្យល់ពាក្យ ២២៨

មេរៀនទី៤៦ ចិត្តសប្បុរស Devoirs de charité

ចិត្តល្អ La bonté ២៣១

ការអាន (លក្ខណចិត្តល្អ) ២៣៣

ការអាន (សត្វលលកនឹងស្រមោច) ២៣៥

មេសូត្រ ពន្យល់ពាក្យ ២៣៦

មេរៀនទី៤៧ យ៉ាងដូចម្តេចដែលហៅថាក្រសួងមហាជន ២៣៨

មេរៀនទី៤៨ អ្នករួមជាតិចំពោះក្រសួងសំរាប់មហាជនដែលរកផលការកាន់កាប់ ២៣៩

មេរៀនទី៤៩ ការបេះគួរសម

La politesse, la courtoisie, la bonne grâce ២៤២

មេរៀនទី៥០ គំនិតយល់ខុសឬត្រូវ Esprit critique ២៤៩

ការផឹកឡើ ២៥២

ជំពូក ៧ CHAPITRE 7

ករណីយកិច្ចចំពោះប្រទេសជាតិមាតុភូមិ Devoirs envers la patrie

មេរៀនទី៥១ ប្រទេស ស្នេហាជាតិ ទង់ជាតិ

La patrie-Le patriotisme-Le drapeau ២៥៦

ភាសិត បិត្ត ២៥៨

មេរៀនទី៥២ តិមាតុភូមិតូចទៅមាតុភូមិធំ Petite patrie et grande patrie ២៦០

មេរៀនទី៥៣ សេចក្តីស្នេហាចំពោះមាតុភូមិ ២៦៤

មេរៀនទី៥៤ សេចក្តីស្នេហាពិតប្រាកដ ២៦៥

មេរៀនទី៥៥ កម្ពុជា ឫទ្ធិអំណាច Le Cambodge ses grandeurs . ២៦៨

ការអាន (ម្ចាស់ដែលហៅជាប្រទេស) ២៧១

មេរៀនទី៥៦ គោរពច្បាប់សម្រាប់ប្រទេស Respect des Lois . . ២៧៣

មេរៀនទី៥៧ ករណីយកិច្ចចំពោះលោកនីតិ, ពន្ធដារ, ការការសឹក

Devoris civiqnes-L'impôt-Le service militaire . . . . ; ២៧៧

មេរៀនទី៥៨ ករណីយកិច្ចចំពោះលោកនីតិ, ការបោះឆ្នោត

Devoirs civiques-Le vote ២៨០

មេរៀនទី៥៩ ស្នេហាជាតិរបស់ស្ត្រីនិងកុមារ Patriotisme des femmes

et des enfants ២៨៥

បទនគររាជជាតិ ២៨៧

ជំពូក ១

Chapitre premier

គោលការណ៍ជាទូរ៉ាល់នៃចរិយាសាស្ត្រ

ករណីយកិច្ចចំពោះសាសតា

Principes Généraux de morale
Devoirs envers Dieu

មេរៀនទី ១- សតិសម្បជញ្ញៈ

LA CONSCIENCE

គ្រប់តែអ្នកប្រកាសលទ្ធិសាសនាក្នុងសកលលោក រមែងមានពាក្យប្រៀនប្រដៅដូចនេះគឺ: "កុំឲ្យធ្វើអំពើអាក្រក់(បាប) ឲ្យធ្វើតែអំពើល្អ ឲ្យផុសខាត់ចិត្តឲ្យស្អាតផូរផង់" នេះជាពាក្យប្រៀនប្រដៅរបស់អ្នកប្រាជ្ញទាំងឡាយ ។

ពាក្យទាំង ៣ បទនេះ ត្រូវគ្នានឹងពាក្យប្រៀនប្រដៅអ្នកប្រាជ្ញពុទ្ធសាសនាម្នាក់ក្រោយដែលបានកសាងសន្សំអភិនីហារ អស់កាលដ៏យូរលង់ បានសម្រេចកិច្ចរបស់ខ្លួនគ្រប់យ៉ាងហើយ តែងគ្រប ប្រដៅវេនេយ្យសត្វស៊ើរតែគ្រប់ដំបន់ក្នុងលោក ដែលមានមនុស្ស

ប្រមាណជាជាង៥០០ លាននាក់ជឿកាន់តាម ៗ ពាក្យប្រៀនប្រដៅនេះនៅស្ថិតស្ថេររស់ ២៥៧៧ ឆ្នាំហើយ រហូតមកដល់សព្វថ្ងៃ ៗ អ្នកប្រាជ្ញពុទ្ធសាសនាម្នាក់នេះ បានទទួលនាមពីមនុស្សនិងទេវតា មារព្រហ្ម លើកដំកើងឲ្យឈ្មោះថា "ព្រះពុទ្ធ" ប្រែថា "អ្នកត្រាស់ដឹង" កាលដែលបានត្រាស់ដឹងហើយ បានពោលថា :

"កុំឲ្យធ្វើអំពើអាក្រក់ទាំងពួង, ឲ្យធ្វើតែការណាល្អ, ឲ្យខំដុសខាត់ចិត្តឲ្យស្អាត, នេះជាពាក្យប្រៀនប្រដៅរបស់ព្រះពុទ្ធទាំងឡាយ" ៗ

រហូតដល់ទ្រង់ទៀបនឹងបរិនិព្វាន ទ្រង់បានផ្ចៀតទូន្មានផ្តាំទៀតថា: "អ្នកទាំងឡាយ ចូរកុំប្រមាទក្នុងសង្ខារទាំងឡាយឡើយ" ៗ

ពាក្យថាកុំប្រមាទឬអប្បមាទនេះ ចេញមកជាពាក្យថាសតិ (១) និងសម្បជញ្ញៈ (២) គឺថាកុំធ្វេសប្រហែស ៗ ចេញទៅជាការគោរព ៗ ចេញទៅជាការសំអាត ៗ ទៅជាការគួរសម ៗល ៗ

១- សតិ ប្រែថា ស្មារតី, សេចក្ដីរលឹក ។ ២- សម្បជញ្ញៈ ប្រែថា ការដឹងព្រម, ដឹងខ្លួន ។

ឥឡូវនេះយើងលើកយកពាក្យថា សម្បជញ្ញៈ មកនិយាយជាលំដាប់តទៅ:

អធិប្បាយ- សម្បជញ្ញៈ

វិចារណញ្ញាណ (la raison) ដែលជាសម្បត្តិរបស់មនុស្សអាចនឹងសំដែងចេញមកខាងក្រៅ ជាទ្រង់ទ្រាយ ២ យ៉ាងគឺ ១.វិចារណញ្ញាណនោះ អាចឲ្យយើងស្គាល់សេចក្តីពិតនឹងសេចក្តីមិនពិតដែលជាហេតុនាំឲ្យកើតវិទ្យាសាស្ត្រ (la science) បាន ។ ២.វិចារណញ្ញាណនេះអាចពិចារណានូវអំពើនៃមនុស្សលោកដឹងថា អំពើនេះអាក្រក់ អំពើនោះល្អ, ប្រៀបដូចជាទៅក្រមម្នាក់សម្រាប់កាត់សេចក្តី, បើយើងបានធ្វើអំពើអាក្រក់, នឹងដាក់ទណ្ឌកម្មដល់យើង, បើយើងបានធ្វើអំពើល្អវិញ, ទៅក្រមនោះនឹងឲ្យរង្វាន់ដល់យើងសរសើរឲ្យយើងសប្បាយចិត្ត; វិចារណញ្ញាណដែលសម្រាប់ដឹងនឹងពិចារណាអំពើអាក្រក់ឬល្អរបស់មនុស្សឈ្មោះថា សម្បជញ្ញៈ ប្រែថាសេចក្តីដឹងខ្លួន, សេចក្តីមិនភ្លេចខ្លួន, ត្រូវនឹងពាក្យបារាំងសែសថា (la conscience) ។

យើងអាចដឹងច្បាស់ថា អំពើដែលយើងបានប្រព្រឹត្តហើយ ជួនកាលធ្វើឲ្យខ្លួនយើងមានចេតនាសោមនស្សនឹងខ្លួនយើង ហាក់បីដូចធ្វើខ្លួនយើងឲ្យមានសេចក្ដីថ្លៃថ្នូរជាងមុន, ជួនកាលអំពើនោះធ្វើឲ្យយើងដឹងថា ខ្លួនយើងចុះតម្លៃអន់ថយ ។ បើខ្ញុំបានធ្វើបាបកូនក្មេង ដែលនៅតូចជាងខ្ញុំ ឬបានធ្វើត្រាប់មនុស្សម្នាក់ដើរឆ្អាក់ ឬមួយខ្ញុំបាននិយាយកុហកគ្រូគុនខ្ញុំ លុះខ្ញុំបានប្រព្រឹត្តដូច្នេះហើយ ខ្ញុំមានសេចក្ដីអាក់អន់ស្រពាន់ក្នុងចិត្ត ខ្ញុំដឹងថា ខ្លួនខ្ញុំជាមនុស្សថយថោក, ប៉ុន្តែបើខ្ញុំបានជួយគាំពារមនុស្សដកពិការវិញ, នោះខ្ញុំនឹងសប្បាយចិត្ត ។

សេចក្ដីដែលបណ្ដាលឲ្យខ្ញុំមានចិត្តសោមនស្ស ឬសេចក្ដីអាក់អន់ចិត្តនឹងខ្លួនឯងដូច្នេះហៅថា សម្បជញ្ញៈ ។

សេចក្ដីសង្ខេប :

សម្បជញ្ញៈជាចៅក្រមម្នាក់ត្រឹមត្រូវជាទីបំផុត, ប៉ុន្តែចៅក្រមនេះមិនអាចឲ្យដំបូន្មានជានិច្ចទេ ។ សម្បជញ្ញៈតែងមានសេចក្ដីភ័ន្តច្រឡំ ។ បើដូច្នេះហើយ ត្រូវតែបង្ហាត់ហ្វឹកហ្វឺនសម្បជញ្ញៈឲ្យចេះ

ពិចារណាត្រឹមត្រូវ កុំឲ្យភ័ន្តច្រឡំ ។

សេចក្ដីអធិប្បាយ : សម្បជញ្ញៈរបស់យើងហាក់ដូចជាភ្នែកទិព្វ ហាក់ដូចជាចៅក្រមម្នាក់ដែលមិនទទួលសំណូកសោះ ហើយអាចបំភ្លឺយើងមួយរំពេចពីអំពើទាំងគំនិតរបស់យើងទាំងឡាយ ។ សេចក្ដីពិតថា វិញ្ញាណខាងក្នុងនេះអាចជួយបានដោយសក្ដិសិទ្ធណាស់ ហើយបើឥតអំពីវិញ្ញាណនេះ យើងក៏ពុំអាចដឹងចិត្តគំនិតនៅក្នុងបេះដូងយើងបានឡើយ, ប៉ុន្តែសម្បជញ្ញៈនេះ មិនអាចប្រព្រឹត្តទៅបានពេញលេញជាដរាបទេ ។ មុននឹងធ្វើអំពើនីមួយ ៗ បំណងនិងតណ្ហាផ្សេង ៗ តែងតែចូលមកលុកលុយចេតនារបស់យើង ៗ យើងប្រព្រឹត្តធ្វើអំពើអាក្រក់ហួសទៅហើយ ដោយមានមោហៈមកបាំង លុះប្រព្រឹត្តហើយ ទើបសម្បជញ្ញៈធ្វើឲ្យយើងដឹងថា យើងបានប្រព្រឹត្តធ្វើអំពើខុស ៗ វិប្បដិសារីក៏កើតឡើង គឺថាយើងមានសេចក្ដីក្ដៅក្រហាយក្នុងចិត្ត ។

តើសម្បជញ្ញៈមានភ័ន្តច្រឡំឬទេ? មាន, ព្រោះមោហៈនិងតណ្ហា ។ល។ តែងតែមកបាំងសម្បជញ្ញៈមិនឲ្យមើលឃើញនូវសេចក្ដី

ពិត ៗ មានមនុស្សខ្លះ បានប្រព្រឹត្តអំពើអាក្រក់ហើយមិនមាន វិប្បដិសារី មិនមានសេចក្ដីក្ដៅក្រហាយក្នុងចិត្តដែរ ព្រោះមនុស្សនោះធ្លាប់ប្រព្រឹត្តធ្វើអំពើអាក្រក់នោះជាយូរអង្វែងមកហើយ ដូចជាពួកចោរដែលធ្លាប់សម្លាប់គេញយៗ ចោរនោះអាចប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋនេះដោយឥតមានស្ដាយក្រោយ ។

មានមនុស្សមួយពួកទៀត តែងតែពិចារណាពីអំពើរបស់ខ្លួនតឹងហួសប្រមាណ មនុស្សនោះរមែងនឹកថា ខ្លួនបានប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ, តែការពិត អំពើដែលមនុស្សនោះបានប្រព្រឹត្តមិនមានទម្ងន់ដល់ម្ល៉ោះឡើយ ។

ដូច្នេះយើងឃើញថា សម្បជញ្ញៈរបស់យើង ជួនកាលធូរហួសប្រមាណ ជួនកាលតឹងពេក ពុំអាចមើលឃើញសេចក្ដីពិតឲ្យបានជាក់ច្បាស់ ។ បើយើងចង់ឲ្យសម្បជញ្ញៈរបស់យើងមានភ្នែកភ្លឺច្បាស់ស្គាល់សេចក្ដីពិតនិងសេចក្ដីមិនពិត លុះត្រាតែយើងបានអប់រំហ្វឹកហ្វឺនវិញ្ញាណនេះឲ្យបានភ្លឺច្បាស់ ប្រៀបបីដូចជាពេជ្រមួយគ្រាប់ លុះត្រាតែយើងយកមកច្នៃ ទើបអាចចោលពន្លឺមកខាងក្រៅបាន ។

ភាសិត-បិត្ដា-រឿងរ៉ាវ

Proverbes—Pensées—Mot Historique

សេចក្ដីភ្លេចភ្លាំងសតិសម្បជញ្ញៈក្នុងការប្រកបកិច្ច ជាហេតុឲ្យខូចខាតការងារ, សេចក្ដីភ្លេចភ្លាំងក្នុងកិច្ចដែលត្រូវរក្សាសីលការពារ ជាហេតុឲ្យសីលពព្រុសពពាលចិត្តអណ្ដែតអណ្ដូងកាយមាយ ។

ការភ្លេចសតិ ជាហេតុឲ្យរលឹកមិនឃើញ នូវកិច្ចដែលត្រូវគិត-ធ្វើ-និយាយ ។

សេចក្ដីមិនប្រមាទ បានដល់ការមិននៅប្រាសចាកសតិគ្រប់ឥរិយាបថ មានសម្បជញ្ញៈគឺសេចក្ដីដឹងខ្លួនជួយឧបត្ថម្ភករណីយកិច្ច ដោយសេចក្ដីមិនប្រមាទរមែងសម្រេចផលល្អ ដូចបុគ្គលដែលមានទ្រព្យច្រើនហើយរក្សាទុក ។

អ្នកមិនប្រមាទរមែងមិនសោយសោកក្នុងលោកទាំងពីរ ។

វិជ្ជាគ្មានមនសិការៈ(សតិសម្បជញ្ញៈ) តែងនាំឲ្យអន្តរាយអាត្មា ។

វិទ្យាទុច្ចរិត នាំអ្នកប្រព្រឹត្ត ឲ្យដើរខុសផ្លូវចាកគន្លងធម៌ដ៏ល្អត្រឹមត្រូវ នាំឲ្យអាស្រូវ អន្តរាយអាត្មា ។

ថ្ងៃមួយ គេបានសួរឥសីម្នាក់ថា ដូចម្ដេចដែលហៅថាការរស់នៅដោយគ្មានទុក្ខ? ឥសីនោះឆ្លើយថា គឺការដែលមានសតិសម្បជញ្ញៈ ។ អធិប្បាយថា: ចិត្តរបស់បុគ្គលណាដែលមានសតិសម្បជញ្ញៈគ្រប់គ្រងរក្សាល្អហើយ, ចិត្តរបស់បុគ្គលនោះ តែងជ្រើសរើសរកចំណែកណាដែលល្អ ៗ ប្រៀបដូចជារថដែលទឹមដោយសេះដែលមាននាយសារថីប៉ិនប្រសប់ឈ្លាសវៃទៀងបរទៅតាមផ្លូវហើយ រមែងលឿនត្រង់ទៅតាមផ្លូវ មិនមានទាស់ទ្គង ពាំងមិនមានសេចក្ដីអន្តរាយដល់ជនណាមួយឡើយ រមែងញ៉ាំងប្រយោជន៍ឲ្យសម្រេចក៏ដូច្នោះដែរ ។

"ថ្ងៃចាំងអស់បញ្ឆាក់ឲ្យយើងដឹងថា មរណៈជិតមកដល់ហើយ"

"កុំប្រមាទខ្លួន ប្រឹងប្រែងថែថួន ត្រង់បុណ្យកុសល រស់គាប់ងាប់គួរ ពេលសង្ខារដល់ កុំឲ្យកន្ទួល កុំឲ្យស្ដាយក្រោយ" ។

សំណួរ.- ដូចម្ដេចបានជាលើកសតិសម្បជញ្ញៈជាធំជាងគេ ?

ចូរទាញឧទាហរណ៍មកប្រៀបធៀប ?

យើងធ្វើការអ្វីៗ ទោះល្អក្ដី អាក្រក់ក្ដី តើសតិសម្បជញ្ញៈនោះរៀបប្រាប់ដូចម្ដេច?

ចូរលើកភាសិតចំណាំខ្លះ ក្នុងសតិសម្បជញ្ញៈ ?

វិធីអាន

សតិសម្បជញ្ញៈ

រឿងសត្វក្អែកនិងខ្មោចដំរី

មានក្អែក ១ បានឃើញខ្មោចដំរី ១ អណ្តែតទឹក ក៏ចុះទំចឹកស៊ី ៗ សាកដំរីអណ្តែតទៅតាមខ្សែទឹកដល់កណ្តាលសាគរ ។ ក្អែកនោះភ្លើតភ្លើនភ្លេចស្មារតី ពុំបានគិតនឹងហើរវិលមកកាន់ទីគោកឡើយ, លុះស៊ីដំរីហើយ នឹងគេចហើរមកទីគោកពុំបាន ព្រោះនៅកណ្តាលមហាសមុទ្រ មើលត្រើយពុំយល់ ។ ក្អែកនោះហើរមកមិនដល់គោក ក៏គាំងស្វាបអស់កំលាំងធ្លាក់លិចចុះក្នុងមហាគង្គាដល់នូវក្តីមរណៈសូន្យជីវិតទៅហោង ។

រឿងនេះបានគតិថា : ការដែលមិនមានសតិសម្បជញ្ញៈតែងតែជួបប្រទះនឹងសេចក្តីសោយសោកក្នុងលោកទាំងពីរគឺលោកនេះនឹងលោកខាងមុខ ដូចសត្វក្អែកដែលភ្លេចខ្លួនដល់ក្តីមរណៈ ។

ពន្យល់ពាក្យ

ក្អែក ន. ឈ្មោះបក្សីមួយយ៉ាង សម្បុរខ្មៅស្មុគ្គ ដំណើរលោត ៗ

សាគរ ន. សមុទ្រ (មានទឹកប្រៃ)

មហាគង្គា ន. ទន្លេធំ, សមុទ្រ

គាំង កិ. កម្រើកមិនរួច, នៅទឹងថ្កល់ គឺកម្រើកមិនបាន

ត្រើយ ន. ទីគោក, ត្រើយខាងនាយ ត្រើយខាងអាយ

* * *

មេរៀនទី២- បរិយាសិក្សាជាការចាំបាច់(១)

Nécessité de la morale

១– កុលបុត្រត្រូវប្រើពេលវេលា ដើម្បីរៀនដើរ រៀននិយាយ រៀនពិចារណា ព្រោះកិរិយាទាំងនេះ ពុំមែនបេះឯង ៗ ភ្លាមៗតែម្តង ដោយឥតសំចៃពេលវេលារៀននោះទេ យ៉ាងណាមិញ, សតិសម្បជញ្ញៈក៏ពុំមែនមកឯង ឲ្យសម្រេចប្រយោជន៍តាមប្រាថ្នា ដោយឥតហាត់រៀនសូត្រក៏យ៉ាងនោះដែរ គឺលុះត្រាតែខំព្យាយាមហ្វឹកហ្វឺនហាត់ពត់ចិត្តមិនធ្វេសប្រហែសក្នុងកិច្ចការទាំងពួង ទើបសតិសម្បជញ្ញៈស្ថិតនៅរឹងប៉ឹងទៅបាន ៗ

១- គឺក្បួនបរិយាត្រូវតែរៀនខានពុំបាន។

សតិសម្បជញ្ញៈជាចៅក្រមឬជាមិត្តភក្តិដ៏ល្អ អាចនឹងជួយបំភ្លឺក្នុងករណីយកិច្ចរបស់យើង ។ ការអប់រំចិត្ត ឬចរិយា តែងបានមកពីការបង្ហាត់បង្រៀនរបស់គ្រួសារវង្សត្រកូលនៃមាតាបិតាជាដំបូង; លុះតមកទៀតបានមកពីការសិក្សាក្នុងសំណាក់គ្រូនៅទីសាលា ពីមិត្តភក្តិ ពីការសិក្សាទូសាសនា និងមកពីការចេះត្រិះរិះខ្លួនឯងផ្សំថែមទៀតផង ។ សតិសម្បជញ្ញៈគេតែងផ្គត់ផ្គង់ថែរក្សាឃុំគ្រងឲ្យមានក្នុងខ្លួនរហូតអស់ជីវិត មិនត្រូវធ្វេសប្រហែសឡើយ ដ្បិតយើងច្រើនភ្លេចគោលការណ៍របស់ចរិយាសំខាន់ៗ ដែលយើងបានអប់រំមក ។

២–ចរិយាសាស្ត្រនេះ ជាវិទ្យាសាស្ត្រក្បួនចំណេះមួយយ៉ាងសំខាន់ គេរាប់អានទុកដូចជាថ្នាំឧសថនិងក្បួនអនាម័យ ដ្បិតជាគ្រឿងរក្សាខ្លួន គេត្រូវការរាប់អានឲ្យណាស់ ដូចចរិយាសាស្ត្រដែលបង្ហាត់យើងឲ្យថែទាំរក្សាចិត្តឲ្យបានសុខសាន្ត ។

ចរិយាសាស្ត្រនេះ អាចបំភ្លឺយើងក្នុងកិច្ចការរបស់យើងចំពោះសាស្តា ចំពោះមនុស្សដូចគ្នា និងចំពោះខ្លួនយើង ព្រមទាំងធ្វើ

ឲ្យយើងទៅជាមនុស្សសុចរិតស្លូតត្រង់ត្រឹមត្រូវល្អ ជាទីរាប់អានស្រឡាញ់នៃជនទាំងពួង ។

ចរិយាសាស្ត្រនេះ ជាវិទ្យាសាស្ត្រក្នុងការប្រតិបត្តិទំនៀមទម្លាប់ ដែលជាប្រពៃណី ប៉ុន្តែការប្រតិបត្តិនេះ មិនសុទ្ធតែត្រឹមត្រូវទៅតាមប្រពៃណីប៉ុណ្ណោះទេ ។

៣ – សិក្ខាបទទាំងឡាយក្នុងចរិយាសាស្ត្រ ជាការរុងរឿងថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្ស ។ បណ្ដាសត្វមានវិញ្ញាណទាំងប៉ុន្មាន ដែលអាស្រ័យនៅលើផែនដី មានតែមនុស្សមួយពួកទេ ដែលអាចទទួលខុសត្រូវចំពោះកម្មរបស់ខ្លួន គឺចំពោះអំពើដែលខ្លួនត្រូវធ្វើនោះ ដ្បិតជាមនុស្សមានវិចារណញ្ញាណនិងសេរីភាព ។

អធិប្បាយថា : គ្មានអ្វីនឹងមកពាំងមនុស្សមិនឲ្យសម្រេចតាមគំនិតបំណងរបស់ខ្លួននោះទេ ។ ចំណែកខាងសត្វមានខ្លះក៏មានការចេះដឹងខ្លះដែរ គឺចេះជុំកូន សោយទុក្ខវេទនា ដូចជាមនុស្សដែរ តែខ្លះធម្មសញ្ញា គឺថាមិនដឹងជាចំណែកណាល្អ ណាអាក្រក់នោះទេ វាគោរពសភាវគតិ (instinet) តែវាមិនមានការទទួលខុសត្រូវនូវអំពើ

របស់វាបានទេ ។ ឃើញថាសត្វនឹងមនុស្សខុសគ្នាឆ្ងាយណាស់ ។

៤–ការសិក្សាខាងចរិយាសាស្ត្រជាភាគមានប្រយោជន៍ធំបំផុតក្នុងការបង្ហាត់បង្រៀនរបស់យើង, ដូច្នេះគួរតែស្អិតស្អាងសន្សំគំនិតឲ្យបានភ្លឺត្រចះរាល់ថ្ងៃ ដើម្បីនឹងបានបំពេញភារកិច្ចរបស់យើងឲ្យបានពេញលេញ ។

មុខគួរឲ្យឆ្ងល់ថា ចុះតាំងបាច់សិក្សាឲ្យចេះដឹងនូវសិក្ខាបទនៃចរិយាសាស្ត្រធ្វើអ្វី បើយើងមិនត្រូវការឲ្យទៅជាអ្នកចេតឆាយប្រសើរណាស់ណាទេ រៀនតែវិជ្ជាឯទៀតទៅក៏បានល្មមហើយ ?

ឆ្លើយថា យើងមិនត្រូវប្រព្រឹត្តឲ្យដូចជាមនុស្សពាលជាមនុស្សថយថោក មិនស្គាល់ខុសត្រូវនឹងសេចក្តីថ្លៃថ្នូរ ដោយការលះបង់សីលធម៌ បែរជាទៅប្រព្រឹត្តខាងការកំហែងកំហល់ ការឃោរឃៅ កំហឹង ល្មោភ ការខ្ជិល ធ្វើខ្លួនឲ្យធ្លាក់ទៅក្នុងភាពជាសត្វតិរច្ឆាន បាត់ភាពជាមនុស្សទេ ។ យើងត្រូវដឹងថា បណ្តាសព្វសត្តនិករក្នុងលោកនេះមានតែមនុស្សទេដែលអាចដែងទៅថ្នាក់ទី ១ ។

ដូច្នេះមនុស្សត្រូវជាអ្នកមានសីលធម៌និងចរិយាល្អ សមនឹងពាក្យ

សុភាសិតបុរាណថា ៖

“មនុស្សដែលល្អ ៗ ដោយចរិយាល្អ, ល្អដោយសីលធម៌ល្អ, មិនមែនល្អដោយគ្រឿងសំលៀកបំពាក់ គ្រឿងមាសពេជ្រតែងខ្លួននោះទេ” ។

ចោទសួរ.- ក្មេងត្រូវធ្វើដូចម្តេចទើបបានគំនិតរបស់ខ្លួនភ្លឺត្រចះឡើងទៅបាន ?

ការរៀនចរិយាសាស្ត្រ តើត្រូវចាប់រៀនពីអ្វីទៅជាមុន ហើយតទៅអ្វីទៀត?

ហេតុដូចម្តេចបានជាត្រូវហាត់រៀនសតិសម្បជញ្ញៈឲ្យស្ទាត់ជាងរៀនក្បួនពេទ្យអានាម័យទៅទៀត ?

មនុស្សដែលមានសេចក្តីថ្លៃថ្នូរ មកពីអ្វី ?

សត្វមានសេរីភាព និងការទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើរបស់វាដែរឬ ?

មានប្រយោជន៍អ្វីខ្លះពីការរៀនចរិយាសាស្ត្រ ?

* * *

មេរៀនទី ៣ - គោលរបស់ជីវិត_ករណីយកិច្ច

Le but de la vie-Le devoir

១– ចរិយាសិក្សានឹងសតិសម្បជញ្ញៈ បង្ហាញឲ្យឃើញថា ជា

គោលរបស់ជីវិត ពុំមែនសំដៅទៅរកសេចក្តីសប្បាយនោះទេ,

មែនពិត សេចក្តីសប្បាយមិនមែនហាមឃាត់ទេ មានអនុញ្ញាតឲ្យ

ច្រើនប្រការដែរ, តែបើគិតតែខាងផ្លូវសប្បាយពេកទៅ ក៏នឹងធ្លាក់ចុះទៅក្នុងថ្នាក់ពួកសត្វតិរច្ឆានដែលថោកទាប ។

អធិប្បាយថា: សេចក្ដីសប្បាយពុំមែនជួយមនុស្សឲ្យឡើងកាន់ឋានៈខ្ពស់នោះទេ, ជាគ្រឿងនាំចិត្តនិងបញ្ញារបស់មនុស្សឲ្យថោកថយខ្សោយចុះទៅវិញ ។ ដូច្នេះសេចក្ដីសប្បាយត្រេកត្រអាលពុំមែនជាគោលរបស់ជីវិតទេ, ព្រោះថាមនុស្សលោកកើតមកតែងជួបប្រទះនឹងសេចក្ដីសុខ-ទុក្ខ, តែសេចក្ដីទុក្ខមានចំនួនច្រើនលើសលប់ជាងសេចក្ដីសប្បាយ ។ ដូច្នេះគេតះតិះដៀលដល់មនុស្សណាដែលកើតមកហើយគិតតែសេចក្ដីសប្បាយ ។ សេចក្ដីទុក្ខនាំឲ្យមនុស្សរិះគិតធ្វើខ្លួនឲ្យបានល្អ ។

២- ករណីយកិច្ចគឺកិច្ចដែលត្រូវតែធ្វើ ។ អំពើល្អរបស់មនុស្សសុចរិត ក៏ដូចជាអំពើល្អរបស់យើងដែរ, ដូច្នេះយើងត្រូវតែចំប្រឹងប្រែងបំពេញករណីយកិច្ចរបស់យើងឲ្យពេញទំហឹង ។

អធិប្បាយថា : យើងស្រឡាញ់ករណីយកិច្ច ពុំមែនតែដោយសារវិចារណញ្ញាណរបស់យើងបង្គាប់ឲ្យយើងធ្វើនោះទេ, គឺករ-

ណីយកិច្ចរបស់យើងយើងត្រូវតែបំពេញ ព្រោះជាការនាំមកនូវសេចក្ដីស្នេហាកប់រក, ទោះបីកិច្ចការនោះជួនស្រាលលំបាកលំបិនថ្ងៃថោកយ៉ាងណាក្ដី ក៏ត្រូវតែធ្វើ ។ គ្មានអ្វីរុងរឿងជាងករណីយកិច្ចរបស់ខ្លួនទេ ។

ភាសិត-បិត្ដា-រឿងរ៉ាវ

ការកើតមកជាមនុស្សជាការក្របំផុត, បានកើតមកជាមនុស្សហៅថាមហាលាភធំ ។

ការចិញ្ចឹមជីវិតរបស់មនុស្សជាការក្របំផុត ។

មួយដំហានឃ្លាតពីករណីយកិច្ច អាចនឹងនាំយើងទៅឆ្ងាយ ៗ

គេតែងតែសប្បាយនៅវេលាល្ងាច, បើក្នុងវេលាថ្ងៃគេបានបំពេញករណីយកិច្ចរបស់គេ ។

មានរឿងដំណាលថា សេនាបតីម្នាក់ឈ្មោះទុកញ៉ាសៅ បានល្បងសាកបញ្ញប់តំណាងរាស្ដ្រឈ្មោះទុកញ៉ាមៅកុំឲ្យនិយាយការបាន ៗ ទុកញ៉ាសៅលុះបានជួបនឹងគ្រូលោក ក៏ជំរាបគ្រូលោកថា: ការបង្វែរព្រះអាទិត្យឲ្យដើរខុសផ្លូវធម្មតា ជាការងាយជាងបញ្ឈប់

ឧកញ៉ាមៅពីកិច្ចនិយាយរបស់លោក ។

ចោទសួរ.- ការស្វែងរកសេចក្ដីសប្បាយ និងលើកយកជាគោលសំខាន់ របស់ជីវិត បានឬទេ ? សេចក្ដីសប្បាយ ទុកថាជាការអប់រំដ៏ល្អរបស់មនុស្សបានឬទេ ? មនុស្សដែលគិតតែប្រយោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួន ហៅថាមនុស្សអ្វី ? មនុស្សបែបនេះគួរគេសរសើរឬទេ ? តើយើងសរសើរមនុស្សដូចម្ដេចវិញ ? ដូចម្ដេចទើបហៅថាជាគោលសំខាន់របស់ជីវិត ? ចូរទាញភាសិត-បិន្ទាខ្លះ ពីការរស់នៅនឹងករណីយកិច្ច របស់មនុស្ស ។

*   *   *   *

មេរៀនទី ៤ គុណសម្បត្តិ

La vertu

១ – ការបេះបំពេញករណីយកិច្ចដោយធម្មតានិងដោយទៀងទាត់នាំឲ្យយើងមានគុណសម្បត្តិ ។ ដើម្បីឲ្យបានគុណសម្បត្តិនោះ ត្រូវហាត់ទម្លាប់ប្រកបការងារល្អជាធម្មតា ។

អធិប្បាយថា : មនុស្សទុច្ចរិត ដូចណាបេះធ្វើអំពើល្អផងដែរ តែនៅតែប្រព្រឹត្តអំពើទុច្ចរិតដដែល ។ គុណសម្បត្តិល្អ រមែងមានដល់មនុស្សដែលធ្លាប់តែប្រព្រឹត្តល្អជាដរាប ។ មនុស្សយើងពុំមែនកើតមកមានគុណសម្បត្តិជាប់មកជាមួយព្រមតែម្ដងនោះទេ ។

គុណសម្បត្តិនេះគេបានមកពីការហាត់ទម្លាប់យ៉ាងម៉ឺងម៉ាត់ គឺព្យាយាមលះបង់បំណង់ផ្សេងៗ និងការខ្ជិលច្រអូស ឬកិច្ចការណាដែលជាការនាំមិនឲ្យបំពេញករណីយកិច្ចរបស់ខ្លួនបាន ។ ទម្លាប់ប្រឹងប្រែងតែងនាំមកនូវសេចក្ដីសប្បាយ និងគុណសម្បត្តិដែលជាប្រធាននៃសេចក្ដីរុងរឿង ។

២– មនុស្សដែលមានគុណវិបត្តិ គឺមនុស្សមិនមានសេចក្ដីក្លាហាន គ្មានការបេះដឹង គ្មានការប្រាកដប្រជា គ្មានកិរិយាត្រឹមត្រូវ ។

អធិប្បាយថា: មនុស្សមានគុណវិបត្តិ គឺមនុស្សលុះដោយលោភៈ ទោសៈ មោហៈ រកបំណងល្អពុំឃើញ ។ ចិត្តរបស់បុគ្គលនោះជាចិត្តព្រហើនថោកទាបរវើរវាយ ពាយឆាយពុំប្រាកដ ។ កុមារដែលមិនព្យាយាមខំប្រឹងបំបាត់អំពើអាក្រក់នេះទេ មុខជានឹងធ្វើអនាគតរបស់ខ្លួនឲ្យអាប់ឱនពុំខាន ។ ទម្លាប់អាក្រក់របស់ខ្លួននឹងរឹងរឹតតែចំរើនឡើងៗ ដល់យូរទៅនឹងនាំឲ្យទៅជាមនុស្សគ្មានថ្លៃថ្នូរនឹងគេ, ដល់ស្លាប់ទៅ ក៏ស្លាប់ឥតសង្ឃឹមទៀត ។

៣– កុមារទាំងឡាយ ចូរអ្នកខំហាត់ទម្លាប់ធ្វើអំពើល្អ តាំង

ពីក្មេងទៅ, កុំឲ្យទម្លាប់អាក្រក់មកជិះជាន់បាន ។

អធិប្បាយថា : មនុស្សយើងតែងមានកិរិយាវិបត្តិខ្លះ, មានការរឹងរូសចចេសមិនស្ដាប់បង្គាប់, ការក្អាំក្អង, ទឹកមុខមិនល្អ ។ល។ តែត្រូវតែយើងឧស្សាហ៍ព្យាយាមរាំងចិត្តយើងជាដរាប ដើម្បីកែខ្លួនយើងឲ្យបានឈ្នះសេចក្ដីអាក្រក់ទាំងនេះបាន, ត្រូវធ្វើខ្លួនយើងឲ្យបានឡើងជាមនុស្សសុចរិតពិតត្រង់ ដើម្បីនឹងបានបំពេញករណីយកិច្ចរបស់យើងដែលត្រូវធ្វើនោះ ។

ចោទសួរ. ដូចម្ដេចហៅថាគុណសម្បត្តិ? មនុស្សយើងកើតមកមានគុណសម្បត្តិតែម្ដងឬ? មនុស្សមានគុណវិបត្តិអនាគតរបស់វានឹងទៅជាដូចម្ដេច? ទម្លាប់អាក្រក់របស់ខ្លួនយូរៗទៅនឹងទៅជាដូចម្ដេច? ត្រូវឧស្សាហ៍ព្យាយាមយ៉ាងណា ទើបឈ្នះសេចក្ដីអាក្រក់បាន?

ភាសិត_បិត្ដា_រឿងរ៉ាវ

គុណសម្បត្តិជាសេចក្ដីសុខរបស់ចិត្ត ។

បញ្ញានឹងគុណវុឌ្ឍិ ពុំមែនជាវិសេសវិសាលប៉ុន្មានទេ បើខ្វះគុណសម្បត្តិ ។

អរុណដែលរះឡើងព្រឹកព្រហាម ក៏ពុំមានរស្មីភ្លឺជាងគុណសម្បត្តិរបស់ក្មេងជំទង់ម្នាក់ ។

គុណសម្បត្តិតិចតួចទាំងឡាយ មិនបោលពន្លឺភ្លឺត្រចះក៏ពិតមែន តែក្រអូបសាយ គឺជាផ្កាល្អរបស់ចិត្ត ។

សេចក្ដីធ្វេសប្រហែសតូចតាចក្នុងករណីយកិច្ចទាំងពួងអាចនាំទៅរកកំហុសធំបាន ។

មានបុរសជំទង់ម្នាក់សួរប្រស្នានឹងគ្រូខ្លួនថា : ចុះទ្រព្យល្អអ្វីដែលឪពុកគួរទុកឲ្យកូន? គ្រូឆ្លើយថា : មានតែការរៀបរយ នឹងគុណសម្បត្តិ ។

ការអាន

កំហុសតូចតាចទាំងឡាយ

ជនមិនត្រូវមើលងាយអស់ទាំងកំហុសតូចតាចទាំងឡាយឡើយ ។ កំហុសតូចនេះជាសត្រូវតូចក៏ពិតមែន, តែដល់យូរៗទៅនឹងបណ្ដាលឲ្យមានសេចក្ដីវិនាសបាន ។ ពុំមែនសត្វដំរីទេដែលបំផ្លាញផលដំណាំនៅទីវាលរបស់អ្នកស្រុកមង្គលបូរី គឺជាសត្វដង្កូវ-កណ្ដូបទេតើ ដែល

បំផ្លាញផលរបរនោះ ដែលកំពុងនៅខ្ចីក្តី កំពុងទុំក្តី ។ ហេតុបន្តិចបន្តួចដែលតែងតែមានជាប់ហូរហែរមកមិនចេះដាច់ ហើយគេធ្វេសប្រហែសស្មានថាមិនជាអ្វី, នោះក៏ជាសឹកសត្រូវមួយយ៉ាងធំដែលដល់ទៅចុងក្រោយការពារពុំឈ្នះ ។ គេត្រូវតែការពារហេតុផ្តាសាយពេមិនបង់ឲ្យខូចដើមទ្រូង ។

ផើងឆ្នាំងដែលមានពណ៌ខ្មៅជាំបន្តិច មិនទាន់ជាអ្វីនៅឡើយ, តែបើអ្នកមិនប្រញាប់ប្រញាល់ទៅបង្ហាញពេទ្យឆ្នាំងទេ, ឆ្នាំងនោះទឹងខូច; បើអ្នកមិនឲ្យពេទ្យផុកឆ្នាំងដែលស្អុយនោះពេលបេញទេ, ឆ្នាំងឯទៀតខាង ៗ នោះ មុខជាទឹងខូចផង់បន្ត ៗ គ្នា, អ្នកទឹងទៅជាមនុស្សគ្រហុបឆ្នាំង ។

ផ្លែឈើរលួយមួយគេទុកក្នុងកញ្ជើរាងមួយយប់ នាំបណ្ដាលឲ្យផ្លែឈើទាំងឡាយឯទៀតក្នុងនោះរលួយទាំងអស់ ។ ភាសិតបុរាណថា "ត្រីមួយត្រក ស្អុយតែមួយ នាំឲ្យស្អុយទាំងអស់" ។ បើអ្នកអត់ឱនទោសបន្តិចបន្តួចរបស់កូនអ្នក បើអ្នកជួយកែពុំបាន ៗ តែទោសតូចតាចដែលនៅលើខ្លួនអ្នកស្រាប់ គោងតែអ្នកកុំបណ្ដោយ

ត្រូវតែបំបាត់ចេញភ្លាម ៗ ប្រែះតូចដែលកើតលើដែក អាចនឹងស៊ីដែកឲ្យខូចបាន ៗ សត្វកណ្ដៀរតូច ៗ អាចនឹងនាំគ្នាបំផ្លាញផ្ទះឲ្យវិនាសបាន ៗ

ពន្យល់ពាក្យ

កំហុស ន. ការខុស, កិរិយាខុស, គឺការមិនមានសតិសម្បជញ្ញៈ; ក្មេងច្រើនមានកំហុសក្នុងកិច្ចការទាំងពួង ដោយការធ្វេសប្រហែសៗ

សត្វដង្កូវ ន. សត្វល្អិតនៅទីដី លើដើមឈើ ស៊ីស្លឹកឈើ ផ្លែឈើៗ

កណ្ដូប ន. សត្វស្លាបតូច កើតមកពីសត្វដង្កូវ ជាសត្វបំផ្លាញផលដំណាំ ៗ

កណ្ដៀរ ន. ពួកសត្វល្អិតនៅអាស្រ័យក្នុងដី ជាសត្វបំផ្លាញៗ

កញ្ជើ ន. ល្អីសំរាប់ដាក់វត្ថុផ្សេង ៗ មានស្រូវអង្ករជាដើមៗ

ចោទសួរ.. មនុស្សមានប្រាជ្ញានឹងគុណវុឌ្ឍិ តែបើខ្វះគុណសម្បត្តិ រុងរឿងដែរឬ? ត្រូវធ្វេសប្រហែសកំហុសតូចតាចហើយត្រូវតិះដៀលគុណសម្បត្តិឬ? ព្រោះហេតុដូចម្ដេច? ចូរទាញភាសិត-ចិន្តាខ្លះ ពីគុណសម្បត្តិ។

មេរៀនទី៩ អំពីសាសនានិងសាសនិកជន

Devoirs envers Dieu

សត្វនិករទូទៅក្នុងសកលលោក ដែលអាស្រ័យនៅលើផែនដី តែងមានការកើតចាស់ដកឈឺចាប់ ជួបសេចក្តីសុខខ្លះ សេចក្តីទុក្ខខ្លះជាអនេកប្បការ រហូតដល់នូវសេចក្តីស្លាប់ជាទីបំផុត ។ បណ្តាសត្វនិករទាំងអស់នេះ មនុស្សដែលមានធម្មសញ្ញាលើសលែងពីសត្វដទៃ បានរិះរកផ្លូវណាដែលសុខ នាំខ្លួនឲ្យចេញចាកទុក្ខ ទើបបានពឹងផ្អែកទៅលើសាសនាដែលខ្លួនកាន់អានថាជាផ្លូវត្រូវ ។

សាសនានេះឯងហើយដែលជាបង្គោលរបស់មនុស្ស ។ មនុស្សតែងពឹងផ្អែកចាប់តោងឲ្យបានដល់នូវទីបំផុតនៃទុក្ខ ពោលគឺសេចក្តីសុខៗ មធ្យោបាយដែលស្វែងរកសេចក្តីសុខបែបនេះ សមនឹងភាសិតអ្នកប្រាជ្ញរបស់ប្រទេសខ្លះពោលថា "ប្រទេសណាគ្មានសាសនា, ប្រទេសនោះទុកដូចជានាវាធំធេងឥតត្រីវិស័យជាមគ្គុទ្ទេសក៍" ។

នៅប្រទេសកម្ពុជាយើង មានព្រះពុទ្ធសាសនាជាប្រមុខ ដែលបណ្តាជនតែងកាន់អានជាប់ជាបវេណីតាំងពីបុរាណរៀងមក ។ ដូច្នេះនឹង

ពោលតែអំពីពុទ្ធសាសនាដែលកុលបុត្រអ្នកកើតនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាត្រូវសិក្សា ហើយកាន់តាមថា ពុទ្ធសាសនាជាសាសនារបស់ខ្លួន ។

* * * *

មេរៀនទី ៦ សេរីភាព - សមភាព

Liberté-Égalité

សេរីភាពគឺធ្វើមនុស្សឲ្យមានសេរីធម៌ស្មើគ្នា, សមភាពគឺធ្វើឲ្យមានមុខស្មើគ្នា ដូចអ្នកប្រាជ្ញខាងពុទ្ធសាសនាសំដែងថា:

១- ធ្វើមនុស្សឲ្យមានសេរីធម៌ស្មើគ្នា ដូចជាទ្រង់សំដែងចំពោះអម្ពដ្ឋមាណពថា: ម្នាលអម្ពដ្ឋមាណព ការធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់នូវគុណសម្បត្តិគឺវិជ្ជាចរណៈ ដែលមិនមានគុណជាតិដទៃលើសលប់បាន រមែងមាន ព្រោះបានលះបង់នូវការជាប់ជំពាក់ ដោយការពោលប្រកាន់ជាតិ (Caste) ផង, លះបង់នូវការជាប់ជំពាក់ដោយការពោលប្រកាន់គោត្រ (Famille) ផង, លះបង់នូវការជាប់ជំពាក់ដោយការពោលប្រកាន់មានះ (Orgueil) ផង, លះបង់នូវការជាប់ជំពាក់ដោយអាវាហៈវិវាហៈផង ។

អធិប្បាយថា: លុះតែមនុស្សយើងមានសេរីធម៌ស្មើគ្នា ទើបមានគុណសម្បត្តិ គឺវិជ្ជានឹងចរណៈ (Le savoir et la vertu) ។

២–អ្នកប្រាជ្ញខាងពុទ្ធសាសនាតែងពោលពាក្យពិតថា "ធ្វើល្អបានផលល្អ, ធ្វើអាក្រក់បានផលអាក្រក់" ។

អធិប្បាយថា: សេចក្ដីល្អនឹងសេចក្ដីអាក្រក់គ្មាននរណាឲ្យអ្នកណាកើត ប្រៀបដូចការបរិភោគអាហារ, ផលគឺការឆ្អែតនៅលើអ្នកស៊ីខ្លួនឯង, អ្នកដទៃនឹងស៊ីជួសគ្នាពុំបាន ។ ម្យ៉ាងទៀតគោលព្រះពុទ្ធសាសនា ដែលសំខាន់បំផុតត្រង់ចង្អុលបង្ហាញប្រាប់កន្លែងដែលមិនចេះស្លាប់ គឺអមតមហានិព្វាន ព្រោះកន្លែងនេះបើបុគ្គលណាខំព្យាយាមឲ្យបានដល់, បុគ្គលនោះមិនចេះស្លាប់ឡើយ ។ ឯលទ្ធិឯទៀតៗ សុទ្ធតែពោលផ្ទុយពីនេះទាំងអស់ថា "មានគេអាចទទួលធ្វើជួសបាន" ដែលជាការមិនពិតទៅតាមផ្លូវវិទ្យាសាស្ត្រសោះនោះទៅវិញ ។

ហេតុនេះពាក្យថា "មិនឲ្យធ្វើអាក្រក់, ឲ្យបំពេញកុសល, ឲ្យជម្រះចិត្តឲ្យស្អាតផូរផង់" ជាហេតុឲ្យបានដល់នូវអមតមហានិព្វាន ។

ពាក្យនេះជាពាក្យពិតមិនចេះស្លាប់, សឹងមានគេកាប់កានថាជាពាក្យសមហេតុសមផលច្រើនណានដាក់គ្រប់តម្បន់ ៗ

ហេតុនេះកុលបុត្រទាំងឡាយដែលជាអ្នកកាន់ព្រះពុទ្ធសាសនារមែងមានភ័ព្វសំណាង ជាអ្នកថៃថ្កូរុងរឿង ក្នុងលោកសន្និវាសនេះ ទឹងបរលោក ៗ

ចោទសួរ.– ដូចម្តេចដែលហៅថា សេរីភាព សមភាព ?

ពុទ្ធសាសនាធ្វើមនុស្សឲ្យមានសេរីភាព សមភាព ដោយលះអ្វីខ្លះ?

លុះតែមានអ្វី ទើបមនុស្សមានគុណសម្បត្តិ?

ដូចម្តេចដែលហៅថាកម្ម-ផល ?

ក្នុងលោកទាំងអស់ អ្នកប្រាជ្ញតែងប្រៀនប្រដៅដូចម្តេចខ្លះ? ហាមឃាត់មិនឲ្យធ្វើអ្វីខ្លះ ?

ការបញ្ជាក់ឡើងវិញ _ ការដាក់ឲ្យធ្វើ

១– អ្វីហៅថា សតិសម្បជញ្ញៈ?

២– មនុស្សដែលធ្វើការអ្វី ៗ ច្រើនភ្លាត់ភ្លាំងតែមកអំពីខ្វះអ្វីខ្លះ, ដូចមនុស្សដើរភ្លាត់ជើងដួលក្តី?

៣– ចូរពន្យល់ពីសតិសម្បជញ្ញៈល្អ ទុកដូចជា នាយសារថីបរ

រថ, ធម្មតារថបើបណ្តោយឲ្យតែសត្វទឹមអូសទៅតាមអំពើចិត្តវា តើរថមានការខូចខាតដូចម្តេចខ្លះ? តែបើរថមានគេបរ តើដូចម្តេចទៅវិញ?

•

៤– បើអ្នកធ្វើគូកនអ្នកឲ្យមានទណ្ឌកម្មដោយអ្នកទម្លាក់ទោសទៅលើវា តើអ្នកមានចិត្តគិតដូចម្តេចអំពីអំពើអាក្រក់របស់អ្នក?

៥ – ហេតុដូចម្តេចបានជាអ្នកត្រូវរៀនចរិយាសាស្ត្រ?

៦ – ចូរពន្យល់ពីមនុស្ស ដែលបំពេញករណីយកិច្ច របស់ខ្លួនដោយលំបាកព្រោះពុំបានបង្ហាត់ហ្វឹកហ្វឺន សតិសម្បជញ្ញៈ!

៧– ចូរចង្អុលទោសពីកុមារម្នាក់ឈ្មោះសុធនមានអាយុ ១៥ឆ្នាំ បានប្រើប្អូនវាអាយុ ៥ ឆ្នាំ ឲ្យទៅលួចបេះផ្លែដំណាំគេ!

៨– មនុស្សធ្វើអំពើណាមួយល្អក្តី អាក្រក់ក្តី បានទទួលផលយ៉ាងណាខ្លះ ក្នុងបច្ចុប្បន្ននេះក្តី ទៅបរលោកក្តី ?

៩ – ចូរចង្អុលគោល របស់ជីវិតរស់នៅដើម្បីសេចក្តីសប្បាយ ឬដើម្បីបំពេញករណីយកិច្ច!

១០– ឥឡូវយើងដល់រដូវខែធ្នូ (ដេសំប្រ៍) ហើយ មុនការ

ចូលឆ្នាំថ្មីមកដល់ អ្នកបានបំពេញករណីយកិច្ចរបស់អ្នកជាកូនសិស្ស យ៉ាងហ្មត់ចត់ ក្នុងឆ្នាំដែលកន្លងទៅ តើសតិសម្បជញ្ញៈរបស់អ្នកដូចម្តេច ?

១១- គោលរបស់ពុទ្ធសាសនាដូចម្តេចខ្លះ ?

១២ - ហេតុដូចម្តេចបានជាអ្នកចូលចិត្តកាន់ព្រះពុទ្ធសាសនា ? ពុទ្ធសាសនាមានខ្លឹមសារដូចម្តេចខ្លះ?

១៣ - កិច្ចដែលត្រូវធ្វើចំពោះព្រះពុទ្ធសាសនាដូចម្តេចខ្លះ ?

ជំពូក ២

chapitre 2

គ្រួសារ

La famille

មេរៀនទី ៧ ការរស់នៅរបស់គ្រួសារ

La vie de famille

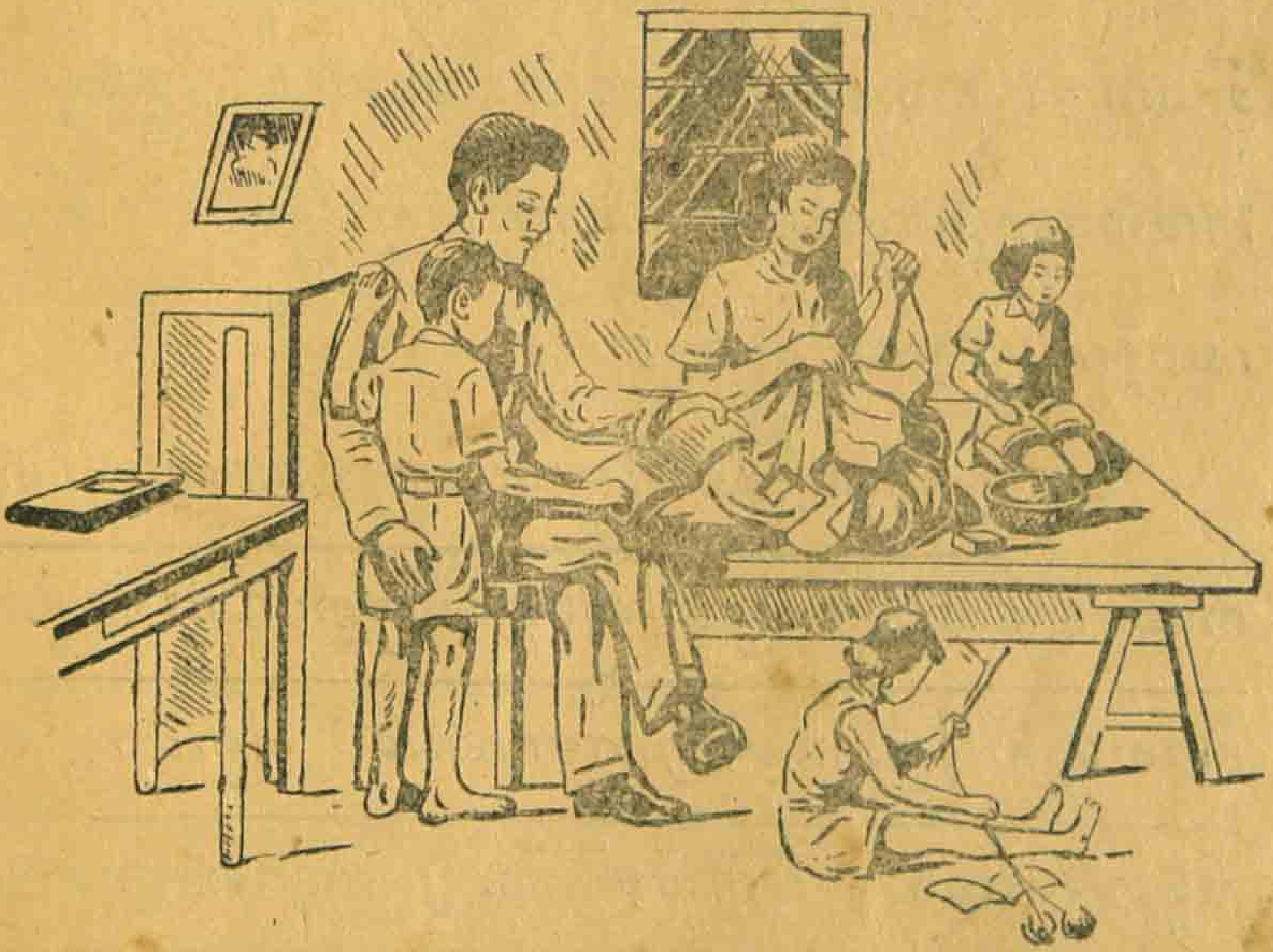

១- គ្រួសារជាធម្មជាតិបូកណាជាន់ចាស់របស់សមាគមទាំងឡាយៗ

ដែលហៅថាគ្រួសារ គឺជាសមាសភាពរបស់មនុស្ស ដែលទាក់ទងគ្នាដោយចំណងឈាមពីឪពុកម្ដាយ ពីកូនចៅ និងញាតិសាលោហិតតៗទៅ របស់វង្សត្រកូល ដូចជាជីដូនជីតា មាមីងបងប្អូនប្រុសស្រី ។ ច្បាប់សម្រាប់ទទួលមត៌ក អាចបើកអំណាចឲ្យរហូតដល់ទៅញាតិ ៧ សន្តាន (នេះសំដៅតាមប្រពៃណីប្រទេសកម្ពុជា) គេតែងថែមទាំងរាប់បញ្ចូលទៅក្នុងគ្រួសារជាមួយផងនូវអស់ទាំងមនុស្សម្នាខ្ញុំកំដរណាដែលបាននៅបំរើរកាលយូរអង្វែង ក្នុងផ្ទះជាមួយដែលជាមនុស្សមានសន្ដានចិត្តស្មោះស្ម័គ្រស្លូតត្រង់ ហើយមានសេចក្ដីស្នេហាចំពោះត្រកូលនោះ ។

២ - គ្មានអ្វីរឹងរឿងជាងគ្រួសារណាមួយដែលមានសមាជិកឬជាបងប្អូនកូនចៅសាមគ្គីព្រមព្រៀងមូលមិត្តគ្នាដោយសេចក្ដីស្នេហានិងសេចក្ដីសង្គ្រោះគ្នាទៅវិញទៅមកនោះទេ, ព្រោះថា មានតែសង្គហវត្ថុនេះឯង ទើបលើកដំកើងវង្សត្រកូលទៅវិញទៅមកបានដែលហៅថា សេចក្ដីថ្លៃថ្នូររបស់វង្សត្រកូល ។

អធិប្បាយថា: ការនៅរួបរួមគ្នា ស្រឡាញ់គ្នាទៅវិញទៅមក

ការស្រឡាញ់គ្នាលើសអំពីស្រឡាញ់ខ្លួន ការទទួលសេចក្តីសុខទុក្ខជាមួយគ្នា ការជួយដោះទុក្ខធុរៈគ្នាក្នុងពេលដែលមានអាសន្ន មានចិត្តសប្បុរសនឹងគ្នា ដូចជាជីវិតមួយ នេះហើយហៅថាការរក្សាគ្រួសារ ។

គ្រួសារនីមួយ ៗ មានគោត្រនាមប្លែកពីគ្នា ។ ខ្មែរយើងគេយកឈ្មោះជីតាឬឪពុកធ្វើជាគោត្រនាមរបស់គ្រួសារ ។

ចោទសួរ.- ដូចម្តេចដែលហៅថាគ្រួសារ ? មនុស្សណាខ្លះដែលត្រូវរាប់បញ្ចូលជាគ្រួសារ ? ជំនិតគ្រួសារដូចម្តេចខ្លះ ? គ្រួសារដែលមានសេចក្តីរាប់រកគ្នាដ៏ស្មោះស្ម័គ្រតើនឹងទៅជាដូចម្តេចទៅ ? ខ្មែរយើងគេត្រូវយកឈ្មោះណាធ្វើជាគោត្តនាម ?

ឲ្យសិស្ស ២_៣ នាក់និយាយសាពីដើមមកវិញ ។

ភាសិត_បិត្ត

សហភាពក្នុងគ្រួសារ ជាសេចក្តីសប្បាយក្នុងផ្ទះ, ការគោរពកោតក្រែងចំពោះនាមបិតាទុកជាសម្បត្តិរបស់កូនទាំងឡាយ ។

គ្រួសារជាសាលាបណ្តុះគុណធម៌ ។

ការជួបជុំពួកគ្រួសារ ជាសមាគមដ៏ថ្កើងថ្កាន ។

មនុស្សអកតញ្ញូក្នុងគ្រួសារ លុះចូលទៅក្នុងសមាគមឯណា

ក៏នៅជាអកតញ្ញូដូចដែល ។

មនុស្សដែលសប្បាយ គឺជាមនុស្សមានផលព្រេងដែលខ្លួន ធ្វើល្អពីជាតិមុនមកផង ។

ដូច្នេះការចិញ្ចឹមជីវិតរបស់មនុស្សជាការក្រ ។

ការស្លាប់ជាការដូរបតល្ងីង ។

វិធីអាន

ផ្លែទំពាំងបាយជូរមួយទង

គ្មានអ្នករៀនជាន់គ្រួសារ ដែលមូលមិត្តព្រមព្រៀងគ្នាដោយ ស្មោះស្ម័គ្រនោះទេ ។

សេចក្ដីដំណាលថា មានស្ត្រីជាមាតាម្នាក់បានឲ្យទំពាំងបាយជូរមួយទងទៅកូនស្រីរបស់ខ្លួន ។ ធីតាដំទង់ បានទទួលនូវផ្លែនោះ ហើយក៏នឹកឃើញថា ផ្លែទំពាំងបាយជូរមួយទងនេះ ជាសេចក្ដីរីករាយដល់បងប្រុសរបស់ខ្លួន ហើយក៏យកទៅឲ្យ ។

បងប្រុសនោះបានទទួលនូវផ្លែនោះហើយ ក៏និយាយថា :

“ឪពុកអញដែលធ្វើការនៅឯណោះ ប្រហែលជាអស់កម្លាំង, ដូច្នេះ ត្រូវអញយកទំពាំងបាយជូរមួយទងដែលជារបស់ត្រជាក់នេះ ទៅជូនគាត់” ។

ចំណែកបិតាដែលបានទទួលទងទំពាំងបាយជូរនេះ ក្រឡេកទៅឃើញប្រពន្ធខ្លួនដែលនៅមិនឆ្ងាយពីទីនោះប៉ុន្មាន, ក៏ម្នីម្នាទៅជិតភរិយាដើម្បីនឹងឲ្យផលានេះ ។

ទងទំពាំងបាយជូរដែលទទួលទៅក្នុងដៃរាល់គ្នា ក៏ត្រឡប់មកនៅលើដៃម្តាយនោះវិញ ។ មាតាក៏មានអំណរសរសើរដល់ព្រះជាម្ចាស់នឹងសហភាពដែលនៅក្នុងសមាជិកនៃគ្រួសាររបស់ខ្លួន ។

ពន្យល់ពាក្យ

គ្រួសារ ន. ញាតិ, ត្រកូល, វង្សត្រកូល

សហភាព ន. ភាពជាមួយគ្នាឬត្រូវគ្នា

សាលាបណ្តុះគុណធម៌ ន. សាលារៀននាំឲ្យបានសេចក្តីល្អ, សេចក្តីចំរើន, សេចក្តីបរិសុទ្ធិ, ប្រណីត

អកតញ្ញូ គុ. មនុស្សមិនដឹងគុណ, មនុស្សអកតញ្ញូ.

ស្មោះស្ម័គ្រ ឬ ស្ម័គ្រស្មោះ គុ. ឬ កិ.វិ. ត្រង់អស់ពីចិត្តឥតកិច្ចកលមាយា, ចិត្តស្មោះ; ស្រឡាញ់ស្មោះ.

ផ្លែទំពាំងបាយជូរ ន. ផ្លែវល្លិ៍មានសណ្ឋានមូលដូចផ្លែពុទ្រា វេលាទុំមានពណ៌ក្រម៉ៅដាំ គេយកមកស្ងួតធ្វើជាម្ជូរ, ទំពាំងបាយជូរនៅប្រទេសអឺរ៉ុបគេដាំ មានរសជាតិឆ្ងាញ់ផ្អែម គេយកទៅត្រាំបុកធ្វើជាស្រាទំពាំងបាយជូរ

ផល ន. ផ្លែឈើផ្សេងៗ, ផលានុផល.

ភាសិត-បិត្ដា

ត្រូវដុះលាងសំលៀកបំពាក់ដែលប្រឡាក់ក្នុងគ្រួសារ :

" ការឈ្លោះប្រកែក គ្រួសារបាក់បែក ដោយខ្វែកពីគ្នា
សាច់ញាតិសន្ដាន បែកសាមគ្គា ត្រូវតែផ្សះផ្សា ដោយស្ងាត់កំបាំង"

ឪពុកយ៉ាងណា កូនយ៉ាងនោះ :

"សន្ដានបិតា អាក្រក់ល្អជា កូនតែងតែធ្វើ ទៅតាមលំអាន

ដូចគល់ផ្លែឈើ ជ្រុះចុះពីលើ ទើរជិតគល់វា" ។

* * * *

មេរៀនទី៨ អំពីមាតាបិតានឹងបុត្រធីតា

Les devoirs des parents

ក្នុងសកលលោកនេះ មានចំនួនមនុស្សច្រើនអនេក មិនមែនក្រឡើយ ហើយសុទ្ធតែជាមាតាបិតា នឹងបុត្រធីតា នៃគ្នានឹងគ្នា ព្រោះថាមនុស្សយើងតែងកើតឡើងជាតំណគវង្ស ជាបច្ចាជនគា កើតចំនួនច្រើនឡើងៗ ជានិច្ចរាប់ទាំងរយលាន,

ប៉ុន្តែអ្នកប្រាជ្ញពោលថាកម្រមានទៅវិញ ។ ដែលថាកម្រមាននោះ គឺមិនសូវមានមាតាបិតានឹងបុត្រធីតា ដែលចេះទំនុកបំរុងសង្គ្រោះគ្នា ឲ្យបានត្រឹមត្រូវតាមបែបបទ ច្រើនតែត្រូវត្រង់ណោះខុសត្រង់ណោះ, បានបទនេះខ្វះបទនោះ, មិនងាយនឹងបានសព្វគ្រប់, ព្រោះហេតុនោះបានជាលោកថាកម្រមានក្នុងលោក ។ ឯបែបបទដែលមាតាបិតាទំនុកបំរុងបុត្រធីតាមានស្ថាន ៥ យ៉ាងគឺ :

១ - ចិញ្ចឹមបីបាច់រក្សាកូនឲ្យបានល្អប្រពៃ មិនថ្នាក់ថ្នមទម្រើសកូនឲ្យហួសហេតុ ឲ្យទាល់តែកូនធំចិត្តឡើងតាំងមិនកោតក្រែងត្រកូលរៀមច្បង. ប៉ុន្តែមិនត្រូវធ្វើបាបកូនដោយឥតមេត្តា, ក្នុងពេលដែលឃើញកូនធ្វើអំពើអាក្រក់ ប្រញាប់ប្រញាល់ឃាត់ហាមយ៉ាងម៉ឺងម៉ាត់ កុំបណ្តែតបណ្តោយឲ្យធ្វើតាមអំពើចិត្តពាល, ខំស្វា-ហ៍ប្រាប់ប្រដៅឲ្យស្គាល់ឲ្យជឿផលនៃទោសទុច្ចរិតក្នុងលោកនេះនឹងបរលោកដោយជាក់ស្តែង, ឲ្យកូនខ្លាចរអារញ្ញចិត្តគំនិតពាលបាលលែងហ៊ានប្រព្រឹត្តធ្វើនូវអំពើអាក្រក់ មានសម្លាប់សត្វលួចទ្រព្យគេជាដើមតទៅទៀត ។

២ – ប្រដៅឲ្យកូនរៀនកាន់សុចរិត ប្រព្រឹត្តល្អតាមគន្លងធម៌ច្បាប់, ឲ្យជឿស្តាប់ស៊ប់គំនិតពេញចិត្តស្រឡាញ់ផ្លូវត្រូវផ្លូវល្អ, បង្វឹកបង្វឺនកូនឲ្យស៊ប់ស៊ាំជ្ជកជែកក្នុងផ្លូវសុចរិត, ឲ្យកូនស្ថិតនៅក្នុងកុសល-ធម៌មានទានសីលជាដើម តាំងពីកាលនៅជាទារកតូច ៗ នៅឡើយ។

៣ – ប្រដៅហាមឃាត់ពត់ចិត្តគំនិតកូនឲ្យបង់បេះបង់ដង គឺមុនដំបូងបង្វឹកបង្វឺនកូនឲ្យរៀននិយាយ រៀនថាសំដីពោរី ដែលជាសំដីត្រឹមត្រូវច្បាស់លាស់ (វៀរបាកពាក្យដេរប្រទេច, ពាក្យអាក្រក់ និងពាក្យទំយើសំដីមាយាមិនច្បាស់លាស់ ដែលជាហេតុនាំឲ្យទារកធ្លាប់ ពិបាកនឹងកែទៅថ្ងៃមុខ) បង្ហាត់ឲ្យរៀនរាប់, រៀនថ្លឹង, រៀនស្ទង់, រៀនគ្នូរ, រៀនគិត, រៀនកាញ់, រៀនបូកសង គុណ ចែក, រៀនវាល់, រៀនវាស់, រៀនស្មានជាដើម ឲ្យថ្លឹកស្ទាត់ជំនាញតាំងពីនៅតូច ៗ មក, មិនបណ្តែតបណ្តោយឲ្យកូនជក់ចិត្តតែនឹងល្បែងផ្តេសផ្តាស នៅឆ្ងាស់តាំងគំនិតឬកអាប់ឥតប្រាជ្ញាក្នុងការបេះដង ៗ លុះដល់កូនមានអាយុចំរើនធំល្មមឲ្យរៀនចំណេះវិជ្ជាហើយ បានដាក់ទុកទំនុកបំរុងកូនឲ្យរៀនអក្សរសាស្ត្រ

នឹងវិជ្ជាផ្សេងៗតាមសមគួរដល់កាលៈ ទេសៈ នឹងសម័យលោកនិយម មិនបណ្ដោយឲ្យកូនទៅល្ងង់ខ្លៅទាំងប្រុសទាំងស្រី ៗ

៤– លុះដល់កូនស្ថិតនៅក្នុងវ័យផុតការសិក្សាហើយ គួររៀបចំឲ្យមានផ្ទះសម្បែងស្វាមីភរិយា តាមសេចក្ដីស្ម័គ្រស្មោះនៃសាមីរូបផង មិនបង់លើកកំពស់យកមុខយកមាត់ឲ្យគេអួតសរសើរ រៀបចំបុត្រធីតាឲ្យជាប់បង់ហួសហេតុហួសទំនងពេកផង, ខ្លួនក្រមិនឲ្យយកតម្រាប់អ្នកមានទ្រព្យ, មិនឲ្យដល់ថ្នាក់លក់ដីបញ្ចាំគេក្ដី ឬទុកបំណុលឲ្យកូនកើតទោមនស្សទៅថ្ងៃមុខ, បេះលៃឲ្យសមល្មមតាមកម្លាំងនឹងការគួរ មិនឲ្យខាសទំនង ៗ

៥ – ត្រូវលៃលកបំណាយប្រាក់កាសឲ្យកូនរៀនចំណេះវិជ្ជា, ឲ្យប្រាក់កាសកូនចាយវាយខ្ជះ, ទិញគ្រឿងប្រដាប់សម្លៀកបំពាក់ឲ្យកូនបានប្រើប្រាស់តាក់តែងខ្លួនគ្រប់គ្រាន់ សមរម្យដល់វ័យនឹងវង្សត្រកូលនឹងកាលសម័យ មិនតាញ់គេវតត្បិតកំប៉ុតកំប៉ូញហួសប្រមាណ ; កាលបើពិនិត្យទៅឃើញថា បុត្រធីតាអាចប្រកបការចិញ្ចឹមជីវិតកើតហើយ ក៏ជួយបណ្ដុះបណ្ដាលឲ្យបានកើតកាលវាលគុម្ព

ត្រជាក់ត្រជុំកុំបើចិនរងរឿង គឺចែកចាយទ្រព្យសម្បត្តិជនជានឲ្យធ្វើជាដើមទុន, ត្រូវចែកចាយឲ្យបានហើយស្រេច ហើយឲ្យត្រឹមត្រូវតាមលក្ខណៈច្បាប់សម្រាប់ប្រទេស កុំបីទុកឱកាសឲ្យកូនមានរឿងឈ្លោះទាស់ទែងដណ្តើមគ្នាដល់ក្រសួងតុលាការ ជាខាងក្រោយឡើយ ។ (ព្រះគ្រូសំសត្ថា ប. សុក្ខាដ)

បោទស្សរ:- មាតាបិតាត្រូវបំពេញកិច្ចជាដំបូង ដូចម្តេចខ្លះចំពោះកូន? កិច្ចទីពីរត្រូវធ្វើដូចម្តេចទៀត? មាតាបិតាត្រូវធ្វើដូចម្តេចទៀត ដើម្បីបង្ហាត់បង្រៀនកូន? ត្រូវរើសគ្រូដូចម្តេច ដើម្បីបង្ហាត់បង្រៀនកូន? មាតាបិតាត្រូវប្រដៅកូនបែបណាខ្លះ? បើធ្វេសប្រហែសមិនប្រដៅ តើកូននោះនឹងទៅជាដូចម្តេច? បើមានទ្រព្យសម្បត្តិត្រូវចែកឲ្យកូនដែរឬ?

* * * *

មេរៀនទី ៩ បុត្រធីតាត្រូវទំនុកបំរុងមាតាបិតាវិញ ដោយស្មាន ៥ យ៉ាងគឺ:

Devoirs des enfants envers leurs parents amour respect obéissance

១- បុត្រធីតាគាំងចិត្តថា: “អញដែលបានរស់រានមានជីវិត មានវ័យបានសេចក្តីសុខ-ចំរើនមកប៉ុណ្ណេះនេះ គឺដោយសារតែមាតា

បិតាលោកមានមេត្តាធម៌ បានថ្នាក់ថ្នមបីបាច់ចិញ្ចឹមរក្សា មិនឲ្យមានរោគរង្គំ តាំងតែពីតូចដរាបមក, ក្នុងពេលនេះលោកដល់នូវជរាភាព មិនគួរឲ្យលោកទៀយទឹងការចិញ្ចឹមជីវិតតទៅទៀតឡើយ

ហើយគប្បីផ្គត់ផ្គង់ទំនុកបំរុងចិញ្ចឹមរក្សាមាតាបិតា ឲ្យពេញលេញឲ្យដូចកាលដែលមាតាបិតាចិញ្ចឹមខ្លួន ។ បើឲ្យសមនឹងឋានៈនៃបុត្រធីតាជាកតញ្ញូកតវេទី អ្នកកើតមកក្នុងកាលជាខាងក្រោយនោះ គួរ

ណាស់តែខំប្រឹងប្រតិបត្តិចំពោះមាតាបិតា ចិញ្ចឹមថែទាំលោកឲ្យវិសេសលើសលុបជាងនោះទៅទៀត ។

២ – បុត្រធីតាត្រូវតាំងចិត្តថា: "កាលបើមាតាបិតាមានកិច្ចការរវល់, អញត្រូវបញ្ឈប់ការងាររបស់ខ្លួនទុកសិន" ហើយត្រូវធ្វើកិច្ចការជំនួសមាតាបិតា, មិនតោះតើយសោះអង្គើយបណ្តែតបណ្តោយឲ្យមាតាបិតានឿយហត់, វៀរលែងតែខ្លួនមានជម្ងឺជម្កាត់ៗ ពោះបើខ្លួនមានស្វាមីភរិយាបែកផ្ទះសម្បែងមុខរបរផ្សេងពីមាតាបិតាហើយ ក៏ត្រូវតែឈឺឆ្អាលជួយទុកធុរៈ ធ្វើកិច្ចការជូនមាតាបិតាក្នុងសម័យដែលគួរជួយដែរ, វេលាដែលជួយធ្វើនោះសោត បុត្រធីតាគប្បីធ្វើដោយស្មោះអស់ពីដៃពីជើង ហាក់ដូចជាការងាររបស់ខ្លួន, ឬបើបានលើសជាងនោះទៅទៀតក៏រឹងរឹតតែប្រសើរណាស់ ។

៣ – បុត្រធីតាត្រូវតាំងចិត្តថា "អញត្រូវដំកល់វង្សត្រកូលមាតាបិតាទុកឲ្យល្អមិនឲ្យវិនាស" ហើយមិនគប្បីបំផ្លិចបំផ្លាញទ្រព្យសម្បត្តិរបស់មាតាបិតាឲ្យវិនាសដោយការឥតប្រយោជន៍, គប្បីសង្គ្រោះមាតាបិតាឲ្យផុតអំពីវង្សដែលមិនប្រកបដោយធម៌ ឲ្យតាំង

នៅក្នុងវង្សដែលប្រកបដោយធម៌, មិនគប្បីផ្តាច់បង់នូវការកុសល តាំងឡាយមានការឲ្យទានប្រគេនចង្ហាន់បិណ្ឌបាតជាដើម ដែលមាតាបិតាធ្លាប់បានប្រព្រឹត្តធ្វើតាមគន្លងត្រូវល្អមកហើយ គឺមិនបំបាត់សណ្ដាប់ធ្នាប់ល្អរបស់មាតាបិតាឲ្យវិនាស, មិនប្រព្រឹត្តល្មើសរំលងនូវច្បាប់ល្អរបស់មាតាបិតា មិនធ្វើឲ្យអ្នកមានគុណកើតទុក្ខព្រួយចិត្តដោយសារខ្លួន ។

៤– បុត្រធីតាត្រូវគោរពប្រតិបត្តិរក្សាគំនិតមារយាទឲ្យល្អឲ្យជាទីស្រឡាញ់នៃមាតាបិតា ល្មមមាតាបិតាឲ្យទ្រព្យសម្បត្តិកេរ្តិ៍សម្បាច់, កាលបើមាតាបិតាបានប្រគល់ឲ្យហើយ, ត្រូវប្រុងប្រយ័ត្នរក្សាទ្រព្យសម្បត្តិកេរ្តិ៍អាករទាំងនោះឲ្យបានគង់នៅល្អ ឬឲ្យរឹងរិតតែចំរើនកើនល្អឡើង មិនបំផ្លិចបំផ្លាញឲ្យវិនាសខូចអស្សារឥតការ ។

៥– កាលបើមាតាបិតាធ្វើកាលកិរិយាហើយ, បុត្រធីតាត្រូវលើកសពសំស្ការដោយគោរព ត្រូវធ្វើទក្ខិណានុប្បទានឧទ្ទិសចំណែកផលបុណ្យ ជូនចំពោះមាតាបិតាឲ្យបានរឿយ ៗ ចាប់ដើមតាំងអំពីថ្ងៃដែលធ្វើមរណកាលទៅ ។

បើមាតាបិតានឹងបុត្រធីតាបានប្រព្រឹត្តត្រឹមត្រូវតាមស្ថានដែលត្រូវអនុគ្រោះត្រូវប្រតិបត្តិទៅវិញទៅមកយ៉ាងនេះហើយ, មាតាបិតានឹងបុត្រធីតានោះ ឈ្មោះថាបិទបាំងភ័យន្តរាយមិនឲ្យកើតឡើងបាន ឈ្មោះថាញុំាងសេចក្ដីសុខសម្រាន្តឲ្យកើតឡើងដល់ខ្លួន ពេញជាបុត្តការី ជាកតញ្ញូ កតវេទី ដោយត្រឹមត្រូវតាមលក្ខណៈច្បាប់ព្រះពុទ្ធសាសនា ។ (ប. សុម្ភាជ)

ភាសិត-បិណ្ឌា

ឈាមល្អ មិនបេះកូតករ :

"ជនអ្នកមានពូជ មិនសូវខិលខូច ខាងផ្លូវមុសា ពោលតែពាក្យពិត
តាមវង្សកុលា អំបូរថ្លៃថ្លា ការកេរ្តិ៍អ្នកជា" ។

តេទស្សរ-- កិច្ចរបស់កូនត្រូវធ្វើដូចម្ដេចខ្លះចំពោះមាតាបិតាខ្លួន? ហេតុដូចម្ដេចបានជាត្រូវស្រឡាញ់មាតាបិតា នឹងត្រូវដឹងគុណតបគុណលោកវិញ? ត្រូវគោរពមាតាបិតាដូចម្ដេចខ្លះ? បុត្រធីតាត្រូវរក្សាវង្សត្រកូលដូចម្ដេចខ្លះ? កាលបើមាតាបិតាធ្វើកាលកិរិយាទៅ បុត្រធីតាត្រូវធ្វើអ្វីខ្លះចំពោះសពនោះ? បុត្រធីតាដែលបានប្រតិបត្តិមាតាបិតាយ៉ាងនេះហើយ ហៅកូនអ្វី?

* * * *

មេរៀនទី ១០ ប្រព្រឹត្តល្អនឹងឪពុកធំ ម្ដាយធំ មា មីង

ឪពុកធំនឹងម្ដាយធំ គឺបងប្រុសបងស្រីខាងម្ដាយឪពុកយើង ៗ មាមីង គឺប្អូនប្រុសប្អូនស្រីម្ដាយឪពុកយើង ៗ ឲ្យកុមារស្រឡាញ់ ប្រណិប័តន៍គោរពខ្លាចអ្នកដែលត្រូវជាឪពុកធំម្ដាយធំមាមីង, ជួយទំនុកបំរុងក្នុងការធុរៈនឹងការពារក្នុងវេលាមានអន្តរាយ ៗ បើឥតពីមាតាបិតាយើង, ត្រូវឪពុកធំនឹងមានោះគ្រប់គ្រងបីបាច់រក្សាជាអាណាព្យាបាលជួសមាតាបិតាយើង ៗ ឯជាបងប្អូនជីដូនមួយនោះគឺជីដូនជីតាជាមួយគ្នា, ត្រូវឲ្យរាប់អានស្រឡាញ់គ្នា ជួយកិច្ចធុរៈគ្នាទៅវិញទៅមក បើនឹងធ្វើការអ្វីជាមួយគ្នាឲ្យតាំងចិត្តស្មោះត្រង់នឹងគ្នា ៗ

ភាសិត

ត្រូវយើងទទួលនូវផល ដែលជីដូនជីតាយើងព្រោះសាបពីអតីតកាល ៗ

“គោរពចាស់ក្ដីចាំងបែងស្ពាងសែងអន្ត
ក្បួនសៀវភៅច្បាប់ឧភាសនិពសល្ងង់
សុភាសិតខន្ទេញសាកប្រាសចាកល្ងង់

កេរ្តិ៍ពូជពង្សប្រូលពឹងពាក់ក្តីជាក់ពិត ។

លោកជម្ទាទុកមាំមួនរៀនផ្ទួនតាំ

ដូចដំណាំលោកណែនាំថែទាំគិត

ឲ្យកូនចៅរៀនចាត់ចែងស្រោចទឹកនិត

រក្សាវឌ្ឍិះរកប្រូលចែងម្ហូប” ។

* * * *

មេរៀនទី ១១ ការប្រព្រឹត្តិចំពោះជីដូនជីតា និងចាស់ទុំញាតិជិតខាង

Devoirs envers les grands parents

ជីដូនជីតា គឺមាតាបិតានៃឪពុកម្ដាយយើង មានគុណលើឪពុកម្ដាយយើង ដូចឪពុកម្ដាយយើងមានគុណលើយើង ព្រោះបង្កើតឪពុកម្ដាយយើងមក ហើយព្រួយលំបាកនឹងបីបាច់ចិញ្ចឹមរក្សា ។ ឯយើងជាចៅត្រូវស្រឡាញ់ប្រណិប័តន៍គោរពខ្លាចជីដូនជីតា ហើយជួយទំនុកបំរុងកិច្ចការទាំងពួងឲ្យជាងញាតិទាំងពួង ព្រមទាំងគោរពចាស់ទុំនឹងញាតិជិតខាង ព្រោះជាកិច្ចទាក់ទងក្នុងគ្រួសារ ។

ការអាន មានកុមារម្នាក់អាយុ ១២ ឆ្នាំ ៗ ជីតានៃវាចាស់ជរាណាស់ អាយុ ៧៥ ឆ្នាំ ធ្មេញបាក់ សក់ស្កូវ ភ្នែកងងឹត មិនធ្វើការបរិភោគអាហារស៊ីពុំសូវបាន, មិនដើរចេញពីទីលំនៅទៅឯណា បើឥតឈើច្រត់ទៅពុំរួច, ដើរបានតែក្នុងរបងក្នុងភូមិ ៗ កុមារនោះមានចិត្តកតញ្ញូស្រឡាញ់ជីតា មកពីរៀនឯវត្តវេលាណា ខំបំរើជីតា លើកអាហារឲ្យជីតាបរិភោគ ដងទឹកឲ្យផឹកឲ្យងូតសព្វថ្ងៃជាប្រក្រតី ៗ ឯជីតានោះក៏មានចិត្តស្រឡាញ់ចៅដែលប្រព្រឹត្តប្រណិប័តន៍ល្អ ៗ ឯតាចាស់នោះចាំរឿងទំនៀមទំលាប់ជាច្រើន ៗ រាល់យប់ វេលាមុនចូលដេក គាត់និយាយរឿងពង្សាវតារព្រេង ឬទំនៀមទំលាប់ឲ្យចៅស្តាប់ ៗ ចៅនោះស្តាប់រួចហើយ ក៏យកសាស្ត្រាមកមើលមកទេសមកសូត្រឲ្យជីតាស្តាប់ទំរាំដល់ងងុយដេក ៗ ដល់ព្រឹកឡើង កុមារនោះបំរើជីតាដងទឹកឲ្យលុបមុខ ថែទាំបោសច្រាសដំណេកជីតារួចស្រេច ទើបកណ្តៀតសៀវភៅទៅវត្ត ៗ ថ្ងៃសីល កុមារនោះខានទៅវត្ត មិនហ៊ានដើរទៅលេងឯណាឆ្ងាយពីជីតាដល់រកហៅពុំឮ

នោះឡើយ ។

បើកុមារនោះឃើញជីតាមុខស្លូត ពុំសូវរីករាយដូចសព្វដង យល់ថាជីតាអផ្សុក, ក៏បបួលជីតាដើរចេញទៅលេងក្រៅរបងលំហែចិត្តឲ្យបាត់អផ្សុក ។ ជីតាក៏ចូលចិត្តតាមចៅដែលឲ្យគាត់ស្មាជួយអង់គាំពារឲ្យដើរបានដោយស្រួល ។

កុមារទាំងឡាយគប្បីយកគម្រាប់តាមកុមារដែលសំដែងមកនេះ ។

ម្យ៉ាងទៀត ត្រូវគោរពចាស់ព្រឹទ្ធាចារ្យ ញាតិជិតខាងខ្លួន ឲ្យដូចជាគោរពស្រឡាញ់ឪពុកធំ មា មីង យើងដែរ, គោរពជួយធុរៈការងារគ្នាទៅវិញទៅមក, ជួយថែទាំជម្ងឺ ជួយដោះទុក្ខធុរៈគ្នា បើមានអាសន្នកើតឡើង ។

ដូចមានភាសិតបុរាណថា "អ្នកដែលមានញាតិជិតខាងល្អ ដេកលក់ទាល់តែព្រឹក ។

"នៅជិតសប្បុរស សុខស្រួលទាំងអស់ ឥតទុក្ខឥតភ័យ នៅជិតជនពាល មានតែចង្រៃ ព្រួយចិត្តរាល់ថ្ងៃ មិនបានក្តីសុខ" ។

ចោទសួរ.- កូនចៅត្រូវតាំងចិត្តដូចម្តេចខ្លះចំពោះជីដូនជីតានិងឪពុកធំម្តាយធំ

មាមីងញាតិសាលោហិតជិតខាង? ហេតុដូចម្ដេចបានជាត្រូវស្រឡាញ់ជីដូនជីតាមាមីងឪពុកធំម្ដាយធំ? កិច្ចអ្វីខ្លះដែលយើងត្រូវធ្វើចំពោះចាស់ព្រឹទ្ធាចារ្យ? តើស្គាល់បានថាជាក្មេងល្អដោយគុណធម៌ ដូចម្ដេច? ចូរលើកភាសិតខ្លះមកអាងពីមនុស្សដែលមានញាតិជិតខាងល្អ!

ឲ្យសិស្ស ២-៣ នាក់និយាយរៀងពីដើមមកវិញ ។

*   *   *   *

មេរៀនទី ១២ សេចក្ដីប្រព្រឹត្តិចំពោះបងប្អូនប្រុស-ស្រី

Devoirs réceproques des frères et des sœurs

បងប្អូនបង្កើតនឹងគ្នា ទោះប្រុសក្ដីស្រីក្ដី ត្រូវឲ្យស្រឡាញ់គ្នាទៅវិញទៅមក ហេតុនេះបងត្រូវថ្នមប្អូនៗត្រូវប្រណិប័តន៍គោរពខ្លាចបង បើនិយាយទៅមកកាន់គ្នា ឲ្យមានពាក្យគួរសម នោះទើបនឹងរក្សាសេចក្ដីស្នេហាគ្នាបាន ។ បងត្រូវថែទាំទំនុកបំរុងប្អូន ទូន្មានប្រដៅឲ្យដឹងកិច្ចការរាក់ជ្រៅខ្ពស់ទាបល្អអាក្រក់គុណទោសគួរសម, កាន់ឥរិយាបថឲ្យល្អឲ្យគាប់ជាដរាបឲ្យប្អូនប្រព្រឹត្តតាម ។ ឯប្អូនមិនត្រូវប្រមាថបង ត្រូវគោរពទុកដាក់ខ្លួនជាតូចជាង, បើបងមានពាក្យធំតូចត្រេតោះលើសលស់ដោយហេតុឯណានីមួយ, ត្រូវប្អូនអត់សង្កត់ចិត្ត កុំខឹងឆ្លើយតបប្រកួតប្រកាន់នឹងបងវិញ ត្រូវបៀសវាងដើរ

ឆ្ងាយ ៗ ឯបង បើប្អូនមានពាក្យគ្រោតគ្រោះលើសលស់បន្តិចបន្តួច, កុំឲ្យប្រកាន់ ត្រូវតែរំពឹកគ្នាទៅវិញទៅមក ទើបហៅថាប្រព្រឹត្តល្អនឹងបងប្អូន ៗ ឯបងប្អូនស្រី ខ្លួនយើងជាប្រុស បើនឹងមានដំណើរទៅណាមកណា គោងមើលថែទាំជួយការពារ កុំឲ្យមនុស្សដទៃមើលងាយ, ត្រូវជួយធុរៈគាត់ក្នុងកិច្ចការធ្ងន់ៗជាដើម ៗ បំណែកបងប្អូនស្រី ៗ ត្រូវមើលផ្គត់ផ្គង់ម្ហូបអាហារ ដេរសម្លៀកបំពាក់ ។ល។ ជារបស់បងប្អូនប្រុសរបស់ខ្លួន ដំនួសមាតា ៗ ត្រូវស្រឡាញ់រាប់រកគ្នាឲ្យណាស់ ត្រូវជួយការពារវង្សត្រកូលឲ្យបានរុងរឿងល្អតទៅថ្ងៃទៅ, ឲ្យសមនឹងពាក្យបុរាណថា "កូនមានពូជល្អ" ។

សោទស្សរ.. ចូរទាញហេតុ ដែលនាំឲ្យបងប្អូនប្រុសស្រីបង្កើតស្រឡាញ់រាប់រកគ្នា! បងប្អូនដែលធ្វើខុសឆ្គងដោយហេតុឯណានីមួយ តើត្រូវធ្វើដូចម្ដេចរវាងគ្នានឹងគ្នា? កិច្ចធុរៈរបស់បងស្រីដូចម្ដេចខ្លះ? យើងត្រូវបំពេញទឹកចិត្តដូចម្ដេចខ្លះ ឲ្យឃើញថាយើងជាបងប្អូនស្រឡាញ់គ្នាពិតប្រាកដ?

* * * *

មេរៀនទី ១៣ ការប្រព្រឹត្តនឹងមិត្តសំឡាញ់

Devoirs envers les amis

ដែលហៅថាមិត្តសំឡាញ់នឹងគ្នានោះគឺ មនុស្សអ្នកដទៃ មិន

មែនជាញាតិសាលោហិត, តែបានស្គាល់ឬកកិរិយានឹងសំដីគាប់ចិត្តគ្នាទៅវិញទៅមក ក៏ចងមេត្រីរាប់អានគ្នា ៗ បើបានជាមិត្រសំឡាញ់នឹងគ្នាដូច្នេះហើយ, ត្រូវគិតរក្សាសេចក្ដីមេត្រីនឹងគ្នានោះឲ្យបានអង្វែងតទៅ ៗ ហេតុដូច្នេះគួរប្រព្រឹត្តតាមដម្បូន្មានក្នុងបរិសាស្ត្រយ៉ាងនេះ:

១ កុំឲ្យរិះគន់ហើយនិយាយដើមពីគ្នា ឲ្យមានការរាប់អានគ្នាតាមធំតាមតូច

២–ឲ្យជួយធុរៈគ្នាទៅវិញទៅមក, បើនឹងធ្វើការរកប្រយោជន៍នីមួយ ៗ របស់ខ្លួន ឲ្យគិតដល់ប្រយោជន៍មិត្រនោះផង, បើឃើញថាធ្វើការនោះទៅត្រូវខូចប្រយោជន៍មិត្រ នោះកុំឲ្យធ្វើត្រូវតែឈប់

៣ – នៅក្នុងវេលាប្រឹក្សាការនឹងគ្នា ឬបរបានិយាយគ្នាក្នុងទីប្រជុំជនជែកគ្នាពីរឿងអ្វី ៗ នោះ កុំប្រើសំឡេងគ្រគោះ កុំប្រើកិរិយាសង្កត់មិត្រ ៗ

ភាសិត_បិត្តា

ស៊ូដើរទៅម្នាក់ឯង បើរកមិត្រល្អពុំបាន ៗ

បើមិត្រទ័លក្រលំបាក ត្រូវទៅរក ។

បើមិត្រមានភោគ ឬមានសក្តិ ត្រូវធំចាំ ។

ចោទសួរ.. ដូចម្តេចដែលហៅថាមិត្រសំឡាញ់? ត្រូវធ្វើកិច្ចអ្វីខ្លះរវាងគ្នានឹងគ្នា? ត្រូវរក្សាចិត្តដូចម្តេច ដើម្បីឲ្យបានចំណងមេត្រីនេះឋិតថេរវែងទៅ? ធុរៈអ្វីខ្លះដែលត្រូវជួយគ្នាទៅវិញទៅមក? ចូរទាញភាសិត_បិត្តាខ្លះក្នុងរឿងមិត្រភក្តិ? ឲ្យសិស្ស ២-៣នាក់និយាយរៀងពីដើមឡើងវិញ ។

* * * *

មេរៀនទី ១៨ ការប្រព្រឹត្តទៅវិញទៅមករវាង ចៅហ្វាយនាយនឹងខ្ញុំកំដរ

Devoirs réciproques des maîtres et des serviteurs

១ - ចៅហ្វាយនាយត្រូវទុកប្រហែលគ្នានឹងកូនចៅក្នុងគ្រួសារ ជាមួយគ្នា អស់ទាំងបាវព្រាវកូនឈ្នួល, មិនត្រូវទុកមនុស្សទាំងនេះ ដូចជាមនុស្សអ្នកដំណើរក្រៅផ្ទះ ឬទុកមនុស្សទាំងនេះដូចជាខ្ញុំកញ្ជះ ក្រោមបាតជើង ដូចមនុស្សជាន់ដើមបានប្រព្រឹត្តមកនោះឡើយ ។

អធិប្បាយថា : ចៅហ្វាយនាយត្រូវចេញឈ្នួលឲ្យខ្ញុំកំដរ កូនគូលីតាមថ្ងៃឈ្នួល, មិនត្រូវបំភិតបំភ័យប្រើប្រាស់ឲ្យធ្វើការងារហួស

កម្លាំង, ត្រូវបើកឲ្យមានពេលឈប់សម្រាក, ត្រូវថែទាំជម្ងឺក្នុងការឈឺថ្កាត់, ធ្វើចិត្តល្អមានមេត្តាករុណា ដើម្បីឲ្យមនុស្សនៅផងទុកចិត្តស្រឡាញ់ដូចជាឪពុកនឹងកូន, ត្រូវខ្លួនប្រដៅឲ្យបានល្អ, ត្រូវទទួលបន្ទុកការខុសត្រូវលើខ្លួនផងក្នុងកាលដែលមានហេតុ ។

២– **ចំណែកខាងខ្ញុំកំដរបាវព្រាវត្រូវបំពេញករណីយកិច្ចជូនចៅហ្វាយនាយក្នុងការនោះៗវិញ ។**

អធិប្បាយថា : ពុ.វព្រាវកូនឈ្នួលត្រូវធ្វើការងារឲ្យចៅហ្វាយនាយឲ្យហ្មត់ចត់ ឲ្យដូចជាការងាររបស់ខ្លួនដែរ, មិនត្រូវខ្ជះខ្ជាយ, ត្រូវជួយធ្វើការណាដែលជាការប្លែកលើសពីការធម្មតា ដែលជាការប្រញាប់ៗ; រួបរួមទៅគឺត្រូវខំស្វាហាប់ធ្វើកិច្ចការឲ្យចៅហ្វាយនាយដោយយកចិត្តទុកដាក់ស្មោះត្រង់ ។

៣ – **ដោយសេចក្តីទុកចិត្តរាប់អានរបស់ចៅហ្វាយនាយ ខ្ញុំកំដរត្រូវស្រឡាញ់ចៅហ្វាយនាយដោយស្មោះត្រង់ ។**

អធិប្បាយថា : ការណាស្ទាត់កំប៉ាំង ឬការណាធំៗ ដែលយើងជាបាវព្រាវតែងដឹងដោយធ្លាប់នៅជាមួយគ្នា ដូចជាគ្រួសារ

តែមួយនោះមិនត្រូវនិយាយនាំអុបអាលឲ្យអ្នកដទៃដឹងឮទេ មិនត្រូវនិយាយដើមពីម្ចាស់ឡើយ ត្រូវជួយថែទាំជម្ងឺម្ចាស់ ។

៤- កុមារទាំងឡាយត្រូវប្រព្រឹត្តឲ្យល្អនឹងបាវព្រាវខ្ញុំកំដររបស់ខ្លួនដែលមាន, ត្រូវរាប់រកស្រឡាញ់ដោយស្មោះស្ម័គ្រដូចជាបងប្អូនបង្កើត, មិនត្រូវពោលត្រគោះបោះបោកទៅរក ដោយអាងថាខ្លួនជាចៅហ្វាយនាយនោះទេ, មិនត្រូវធ្វើឲ្យអាក់អន់ស្រពន់ចិត្ត ដើម្បីធ្វើឲ្យបាវព្រាវខ្ញុំកំដរមិនទុកចិត្តស្រឡាញ់ឡើយ ។

ភាសិត_បិត្តា

ចៅហ្វាយនាយយ៉ាងណា បាវព្រាវក៏យ៉ាងនោះ ។

ចៅហ្វាយនាយល្អ បាវព្រាវក៏ល្អ ។

ការងារឯណាល្អ, ការងារទាំងនោះគឺជាការងារសុចរិត ។

បើអ្នកចង់រកបាវព្រាវឲ្យបានសុចរិតពិតត្រង់ហើយឲ្យត្រូវចិត្តខ្លួនផង តោងតាំងខ្លួនឯងជាអ្នកធ្វើខ្លួនឯង ។

ត្រូវកាត់ភោមបៀមញី កុំពន្លះស្បែករាចេញ ។

"ប្រើបាវមើលចិត្តវា កុំពុះពារផុតប្រណី សត្វបម្រើសោតខ្ញុំ ត្រូវមេត្រីឲ្យស្មោះទឹក" ។

កិច្ចលំបាកដែលធ្វើ ត្រូវតែមានថ្ងៃឈ្នួល ។

"ប្រើគោឲ្យធីស្មៅ ប្រើដនទៅឲ្យបាយហូប ប្រើសេះឲ្យទឹកស្រួប បើធ្លាញ់ម្ហូបទឹកបាវព្រាវ" ។

ត្រូវដាក់គណ្ដឹងកណ្ដាលព្រះវិហារ ។

"មនុស្សឃ្លានត្រូវឲ្យបាយ កើតរោគកាយឲ្យឱសថ ឲ្យម្ជុលបន្ទាមុត ចង់ត្រូវបចឲ្យគាន់ច្បាប់" ។

អ្នកណាចង់ធ្វើដំណើរឆ្ងាយ, ត្រូវសន្ដោសដល់យានជំនិះ ។

"ធ្វើការស្គាល់កាល ស្គាល់កិច្ចធ្ងន់ស្រាល ប្រើមនុស្សពាសា ឲ្យរង្វាន់ប្រាក់ ប្រើគោមហិង្សា ឲ្យស្មោះពោលថា មេត្តាច្បាប់លោក" ។

ចៅហ្វាយនាយល្អ បេនាពាសាឲ្យបានល្អ ។

"ចៅហ្វាយនាយសោភ័ណ ពាសាវណ្ណវេញសោភា បាន ឆ្គង់គាពសិលា ម្ចាស់គ្រឹះហាមិនប្រដៅ" ។

ចោទសួរ.- ត្រូវទុកខ្ញុំកំដរដូចជាមនុស្សអ្នកដំណើរក្រៅផ្ទះឬដូចម្ដេច? ត្រូវធ្វើដូចម្ដេចចំពោះខ្ញុំកំដរ? កិច្ចអ្វីខ្លះដែលខ្ញុំកំដរត្រូវបំពេញមកម្ចាស់ជាចៅហ្វាយនាយវិញ? ត្រូវធ្វើដូចម្ដេចឲ្យឃើញថា ខ្ញុំកំដរមានចិត្តស្មោះត្រង់ស្រឡាញ់រាប់រកចំពោះម្ចាស់មែន? កូនចៅត្រូវគិតធ្វើដូចម្ដេចចំពោះបាវព្រាវដែលនៅក្នុងផ្ទះជាមួយ? ក្នុងខណៈដែលម្ចាស់ក្ដីបាវព្រាវក្ដីមានជម្ងឺ តើអ្នកទាំងពីរនេះត្រូវប្រព្រឹត្តរវាងគ្នានឹងគ្នាដូចម្ដេចខ្លះ? ចូរទាញភាសិត-បិដ្ឋាខ្លះក្នុងរឿងនេះ ។

ការអាន

ការនៅជាសុខឥតក្ដីភិតភ័យ បាត់ជាការប្រសើរ

មានសត្វកណ្ដុរ ២ តួជាសម្លាញ់នឹងគ្នា ៗ កណ្ដុរ ១ នៅក្នុងផ្ទះ, កណ្ដុរ ១ នៅក្នុងព្រៃ ។ ថ្ងៃមួយកណ្ដុរផ្ទះបបួលកណ្ដុរព្រៃទៅស៊ីលៀងជាការសប្បាយតាមគាសាជាមិត្រនឹងគ្នា ។ ឯកណ្ដុរទាំងពីរកាលកំពុងបរិភោគចំណី បានឮសូរមនុស្សគោះទ្វារគោះបង្អួចលាន់ម៉ឺងម៉ាំងក៏កើតក្ដីតក់ស្លុតភិតភ័យមើលឆ្វេងមើលស្ដាំ ហើយសំងំស៊ីទៅទៀត; លុះស៊ីទៅក៏ឮសូរសន្ធឹកជើងមនុស្សដើរចូលមក ៗ កណ្ដុរទាំងពីរក៏រឹងរិតតែភិតភ័យឡើងទៀតរកតែផ្លូវនឹងរត់គេច ។ ការអាស្រ័យលៀងនោះ ក៏ពុំមានផលជាសេពសាឡើយ ព្រោះក្ដីភ័យខ្លាច

ក្រែងមនុស្សប្រុសត្នាវាយាយី, ម្ល៉ោះហើយក៏ស៊ីបន្តិចបន្តួចបន្ទាន់ពេលហើយរត់ទៅកាន់លំនៅនៃអាត្មាទៃ ៗ ថ្ងៃក្រោយ កណ្ដុរព្រៃបបួលកណ្ដុរផ្ទះទៅស៊ីលៀងឯទីវាលស្រែព្រៃវិញ ៗ ឯគ្រឿងម្ហូបចំណីរបស់កណ្ដុរព្រៃនោះ ពុំសូវល្អ ព្រោះជាជាតិអ្នកថោកទាប; ប៉ុន្តែកាលដែលបរិភោគនោះ ពុំមានមនុស្ស ប្រុសត្រូណាដើរដិតខាងនាំឲ្យភ្ញាក់ផ្អើលឡើយ ៗ កណ្ដុរទាំងពីរស៊ីលៀងដោយសប្បាយដរាបដល់ឆ្អែតស្កប់ស្កល់រៀងខ្លួន ៗ លុះស៊ីលៀងហើយកណ្ដុរផ្ទះនិយាយបំអួតត្នះតិះដៀលថា ម្ហូបចំណីរបស់មិត្តឯងនេះ អន់ទន់ទាបភាពអ្នកព្រៃ ដោយពុំចេះបាត់បែងឲ្យល្អដូចគេអ្នកស្រុកឡើយ ស៊ូទីងម្ហូបចំណីខ្ញុំឯងនេះមិនបានទេ ៗ ឯកណ្ដុរព្រៃក៏តបថា មែនហើយមិត្តឯងថានោះ! ក្នុងថ្ងៃមុនខ្ញុំបានទៅទទួលទានភោជនាហាររបស់មិត្តឯង; ឯម្ហូបចំណីមិត្ត ក៏សុទ្ធសឹងតែល្អ ៗ, ប៉ុន្តែលេមទៅស្ទើរតែស្ទះបំពង់កស្លាប់ជាម្ដង, ស៊ីទាំងភ័យទាំងភិតបាត់រស់ឆ្ងាញ់ពិសាក្នុងការលៀងនោះ; ឯម្ហូបចំណីរបស់ខ្ញុំអន់ទន់ទាបពិត, ប៉ុន្តែបរិភោគទៅឥតក្ដីតក់ស្លុតភិតភ័យ, គិតទៅយល់ថាវិសេសជាងចំណីល្អ ចំណីខ្ពស់ ព្រោះ

ឥតមានក្ដីតក់ស្លុតជាអារម្មណ៍ នាំឲ្យស៊ីបាយមិនបាននោះឯង, ប្អមិត្រឯងយល់ថាចំណីនណោវិសេសលើសចំណីនណោ? ឯកណ្ដុរផ្ទះឮដូច្នោះ ក៏ពុំអាចតបថាអ្វីទៅទៀតឡើយ ហើយក៏លាកណ្ដុរព្រៃវិលទៅកាន់លំនៅនៃអាត្មាវិញហោង ។

សួរ— រឿងនិទាននេះ បានគតិយ៉ាងណា ចូរឯងថាទៅមើល?

* * * *

មេរៀនទី ១៥ សង្គហវត្ថុ

នឹងពោលអំពីសង្គហវត្ថុដែលជាហេតុឲ្យមនុស្សមានឈ្មោះថា បុព្វការី នឹងកតញ្ញូកតវេទី ។ បុត្រនឹងធីតាជាដើម ដែលបានប្រព្រឹត្តតាមបែបបទដូចពណ៌នាមកខាងលើនេះហើយ បើពុំចេះឧបាយសម្រាប់ស្រោចស្រង់សង្គ្រោះប្រតិបត្តិគ្នាទៅវិញទៅមកទេ, ក៏នឹងមិនបានជាទីគោរពបូជា ជាទីស្រឡាញ់រាប់អាននៃគ្នានឹងគ្នាឡើយ ។ ព្រោះហេតុនេះបានជាអ្នកប្រាជ្ញពុទ្ធសាសនាសំដែងសង្គហធម៌ដែលជាធម៌សម្រាប់ប្រមូលជនទាំងឡាយឲ្យមូលគ្នាក្នុងលោក ឲ្យជាទីពេញចិត្តស្និទ្ធស្នេហ៍ទៅវិញទៅមក ថាមាន ២[១] ប្រការគឺ:

(១) បើតាមផ្លូវធម៌សុទ្ធថាមាន ៤ យ៉ាង ។

១-ទាន: ការចែករំលែកឲ្យវត្ថុដោយសង្គហៈ ជាឧបាយយឹតយោងចិត្តរបស់អ្នកទទួលឲ្យចូលចិត្តស្និទ្ធស្នាលរាប់រក មានមាតាបិតានិងបុត្រធីតាជាដើម ដែលសង្គ្រោះគ្នាទៅវិញទៅមក ។ ប៉ុន្តែមិនត្រឹមតែឲ្យប៉ុណ្ណោះទេ បើមិននិយាយពាក្យពីរោះគួរជាប់ចិត្តផង ទោះបីឲ្យវត្ថុច្រើនក៏ប្រាកដហាក់ដូចជាតិច ។ បើចេះនិយាយពាក្យពីរោះពិសាគួរឲ្យស្រណោះជាប់ចិត្តថែមទៀតនោះ ក៏វត្ថុការដែលឲ្យសូម្បីតិចតួចក៏ប្រាកដហាក់បីដូចជាច្រើន ព្រោះធ្វើឲ្យកើតសេចក្តីស្រឡាញ់ស្មោះស្ម័គ្រ ។ ព្រោះហេតុនោះបានជាអ្នកប្រាជ្ញខាងពុទ្ធសាសនា សំដែងសង្គហវត្ថុ ទីពីរថា:

២- បិយវាចា ពាក្យពីរោះគួរជាប់ចិត្ត មានពីរប្រការគឺ:

ក) សំដីពីរោះទន់ផ្អែម ធ្វើអ្នកនិយាយឲ្យជាទីស្រឡាញ់របស់អ្នកស្តាប់ ។

ខ) សំដីប្រកបដោយប្រយោជន៍ ។

អ្នកដែលខំស្វាហាប់និយាយពាក្យពីរោះ ពាក្យនាំឲ្យកើតប្រយោជន៍ នោះអាចទន់ទាញកៀងចិត្តមនុស្សឲ្យទន់ទោរមកបាន ។

មាតាបិតានឹងបុត្រធីតាដែលចេះនិយាយស្តីពីរោះពិសាទៅវិញទៅមក រមែងជាទីស្រឡាញ់ស្និទ្ធស្នាលរាប់អានគ្នានឹងគ្នា ។

អ្នកដែលមិនប្រសប់វៃឈ្លាសក្នុងការធ្វើបដិសណ្ឋារៈពាក់ទាក់ស្រួលរាយចំពោះភ្ញៀវតទ្ទឹ រមែងជាទីស្រឡាញ់ចូលចិត្តរបស់មនុស្សទាំងឡាយ អាចញ៉ាំងអ្នកតូចឲ្យមានបំណង់ធ្វើកិច្ចការដោយសេចក្តីសុចរិតស្មោះត្រង់ប្រឹងប្រែង; សូម្បីតែសត្វតិរច្ឆានក៏ចូលចិត្តតែនឹងសំដីពីរោះដែរ ដូចគោនន្ទវិសាល ដែលមានដំណាលក្នុងគម្ពីរឯក-និបាតជាតកថា គោឈ្មោះនន្ទវិសាល បានស្តាប់សំដីល្អទំលោមជាទីគាប់ចិត្តអំពីសំណាក់នៃព្រាហ្មណ៍ជាម្ចាស់ហើយ ក៏ខំប្រឹងអូសរទេះផ្ទុករបស់ធ្ងន់ៗ ដែលចងសណ្តោងភ្ជាប់គ្នាជាច្រើនទៅរួច, អាចឲ្យព្រាហ្មណ៍ជាម្ចាស់ឈ្នះការភ្នាល់ បានប្រាក់ចំនួនមួយពាន់កហា-បណៈពីសេដ្ឋី ។

ការបញ្ជាក់ឡើងវិញ – ការដាក់ឲ្យធ្វើ

១-គ្រួសារ: ការរួបរួមគ្រួសារ, មុខការរបស់សមាជិកនីមួយៗចំពោះគ្រួសារ, ចិត្តថ្មើមស្មោះត្រង់ ដើម្បីឲ្យបានមូលមិត្តគ្នាជា

អន្ទ្រងទៅ, សេចក្ដីថ្លៃថ្នូរក្នុងគ្រួសារ ។

២–ចូរអធិប្បាយចិន្ដាដូចតទៅនេះ “ការបូជានឹងការស៊ូប្ដូរជីវិតនេះឯង ជាជីវិតរបស់មាតាម្នាក់” ។

៣ – ដូចម្ដេចដែលថា ទុកៈទាសឲ្យកូន គឺធ្វើកូនឲ្យរងទុក្ខលំបាកទៅថ្ងៃក្រោយ ដោយបណ្ដែតបណ្ដោយថ្មក់ពីតូចឲ្យទាល់តែខូច ?

៤ – ចូរពន្យល់ពាក្យបិតាជាមេគ្រួសារម្នាក់ ដែលពោលថា : “ខ្ញុំបំណាយធនធានមួយចំណែកក្នុងការទំនុកបំរុងការសិក្សារបស់កូនខ្ញុំ; ធនធាននេះទុកជាប្រាក់សម្រាប់ចងការដែលមានកម្រៃយ៉ាងសម្បើម” ។

៥ – ចូរអធិប្បាយអំពីកូនមិនស្ដាប់ដំបូន្មានឪពុកម្ដាយ និងកូនមិនដឹងគុណទោស ។

៦–កូនបានជាធំលើសឪពុកម្ដាយ, តើកូនយ៉ាងនេះត្រូវធ្វើដូចម្ដេចចំពោះមាតាបិតាខ្លួន ?

៧–បងប្អូនជីដូនមួយរបស់អ្នក ឪពុកម្ដាយស្លាប់ចោល, ឪពុក

ម្ដាយអ្នកតាំងខ្លួនជាអ្នកចិញ្ចឹមវា, តើអ្នកត្រូវធ្វើដូចម្ដេចចំពោះវា?

៨ – មានគូកនម្នាក់មកបបួលអ្នកឲ្យទៅលេងជាមួយនៅវេលាដែលអ្នកកំពុងមើលសៀវភៅឲ្យជីដូនអ្នកស្ដាប់ អ្នកត្រូវធ្វើដូចម្ដេច ?

៩ – គោរពប្រតិបត្តិចាស់ដូចម្ដេច ?

១០ – សេចក្ដីសង្គ្រោះបងប្អូនដូចម្ដេចខ្លះ ?

១១ – ចូរអធិប្បាយពីការប្រព្រឹត្តិរបស់កូនជាបងៗ ត្រូវធ្វើដូចម្ដេចចំពោះប្អូនៗ ?

១២ – កុមារីជាមេផ្ទះអ្នកធ្វើបាយទឹកសម្រាប់គ្រួសារ តើត្រូវប្រើអាការកិរិយាបំរើបែបណាខ្លះ ចូរអធិប្បាយ ?

ជំពូកទី ៣

chapitre 3

សាលារៀន

L'école

មេរៀនទី ១៦ គ្រូនឹងសិស្ស

Les maitres et les éléves

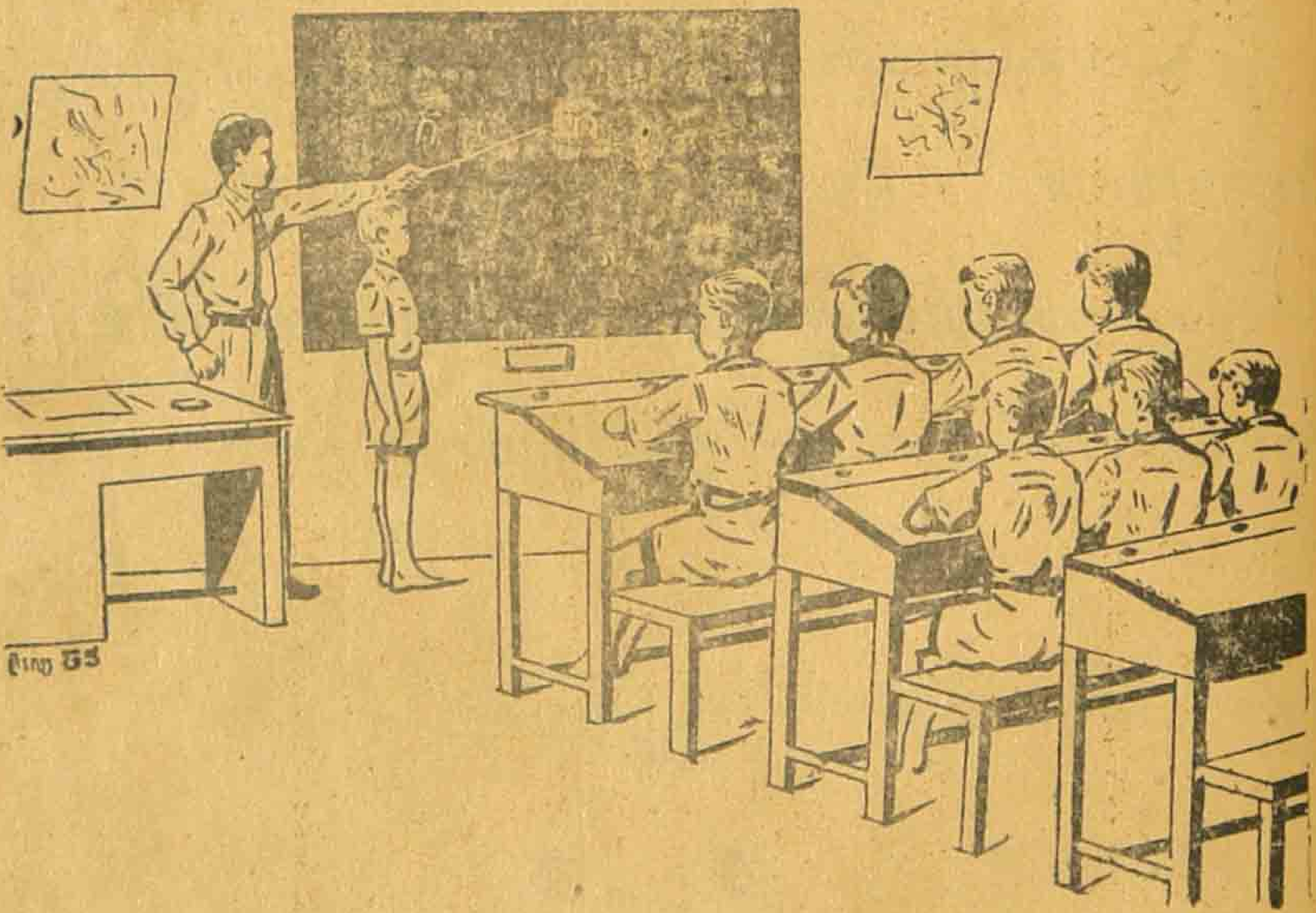

សាលារៀនជាប្រភព (កន្លែង) នៃការសិក្សា របស់កុលបុត្រទាំងឡាយ, សាលារៀនទុកដូចជាប្រទីប ជាកូនសោរ ជាទ្រើង ឬទុកដូចជាអាវុធរបស់កុមារទាំងឡាយ ដែលមានគ្រូអាចារ្យជាអ្នក

បំភ្លឺផ្លូវ ៗ ប្រទេសណាដែលសម្បូណ៌សាលារៀន, ប្រទេសនោះ តែងចម្រើនរុងរឿងដោយពលរដ្ឋអ្នកចេះដឹងច្រើន អាចធ្វើប្រទេសជាតិ មាតុភូមិឲ្យសម្បូណ៌ដោយភោគទ្រព្យ ៗ

សាលារៀនមានច្រើនបែបច្រើនជាន់ច្រើនថ្នាក់ គឺ:

ប្រថមភូមិជាន់ដម្បូង=កុមារដ្ឋាន, បរិវុឌ្ឍដ្ឋាន, អាទិកដ្ឋាន ៗ

ប្រថមភូមិបំពេញវិជ្ជា=មធ្យមដ្ឋានឆ្នាំទី១, មធ្យមដ្ឋានឆ្នាំទី២, ឧត្តមដ្ឋាន ៗ

ប្រថមភូមិជាន់ខ្ពស់=ថ្នាក់ឆ្នាំទី១, ឆ្នាំទី២, ឆ្នាំទី៣, ឆ្នាំទី៤ ប្រឡងយកសញ្ញាប័ត្រ(ឌីប្លូម) ៗ

មធ្យមសិក្សាទំនើបសម្រាប់ជាតិ=ថ្នាក់ទី ៦,-ទី ៥,-ទី ៤, -ទី ៣,-ទី ២,-ទី ១, ប្រឡងយកមធ្យមសិក្សាប័ត្រ (ឬស្យូ)ៗ

សាលាគរុវិជ្ជាបរិវុឌ្ឍនដ្ឋានគរុកោសល្យ, សាលាវិជ្ជាជីវៈសិក្សា, មហាវិទ្យាល័យ ៗ

ចោទសួរ.. ដូចម្ដេចហៅថាសាលារៀន? អ្នករៀននៅសាលាណា? អ្នកស្គាល់សាលាណាខ្លះក្នុងខេត្តអ្នក? សាលាមានប៉ុន្មានបែប ហើយបែកចេញទៅជា

ថ្នាក់មានប៉ុន្មានក្នុងសាលានីមួយៗ? ដូចម្ដេចហៅថា មហាវិទ្យាល័យ? ឲ្យសិស្ស ២ ឬ ៣ នាក់ ឈរឡើងនិយាយរៀបរាប់ពីដើមមកវិញ ។

សញ្ញាប័ត្រសិក្សា

វិញ្ញាបនប័ត្រ, ប្រកាសនីយប័ត្រ, សញ្ញាប័ត្រគរុកោសល្យសម្បទា, វិញ្ញាបនប័ត្របំពេញបឋមសិក្សា, វិញ្ញាបនប័ត្រគរុកោសល្យសម្បទាបារាំង-ខ្មែរ, សញ្ញាប័ត្របឋមសិក្សាជាន់ខ្ពស់, ប្រកាសនីយប័ត្រគរុកោសល្យសម្បទា, វិញ្ញាបនប័ត្រចប់ការរៀនគរុវិជ្ជាខ្មែរ, សញ្ញាប័ត្របឋមសិក្សាជាន់ខ្ពស់នៃគរុវិជ្ជាខ្មែរ, ប្រកាសនីយប័ត្រជាន់ដំបូង, ប្រកាសនីយប័ត្រមធ្យមសិក្សា, ប្រកាសនីយប័ត្រគរុវិជ្ជាឧត្ដមាគមន៍ ឬមហាបរិញ្ញាប័ត្រថ្នាក់បណ្ឌិត, សញ្ញាប័ត្រថ្នាក់បណ្ឌិត, បរិញ្ញាប័ត្រ ៗ

បុគ្គលិកក្រសួងសិក្សាធិការ

គ្រូបង្ហាត់, គ្រូជំនួយ, គ្រូបង្រៀន, សាស្ត្រាចារ្យ, ចាងហ្វាងសាលា, អធិការ, អធិការនាយក, គ្រូបង្ហាត់សិក្សាតិកទិក, គ្រូបង្ហាត់កាយសិក្សា, គ្រូបង្ហាត់វិជ្ជាជីវៈ ៗ

សួរចោទ.. សញ្ញាប័ត្រសិក្សា មានប៉ុន្មានយ៉ាង? បុគ្គលិកក្រសួងសិក្សាធិការមានឈ្មោះអ្វីខ្លះ?

វិធីអាន

ផលល្អនៃសាលារៀន

សាលារៀនជាថ្លើមប្រមាត់របស់ប្រជាជាតិ ៗ ប្រទេសមិនអាចនឹងបង្ហូរទ្រព្យសម្បត្តិឲ្យប្រជារាស្ត្រគ្រប់រូបបាន ទាំងមិនអាចនឹងចែកការងារឲ្យកម្មករបានគ្រប់ ៗ គ្នាឡើយ ៗ ប៉ុន្តែអាចខំប្រឹងប្រែងផ្សាយបំណេះវិជ្ជាដល់កុលបុត្រទាំងឡាយបាន, បើប្រទេសនោះជាប្រទេសមានអារ្យធម៌ មានសាលារៀនគ្រប់គ្រាន់ ៗ

ហេតុដូច្នេះ គឺសាលារៀននេះឯងហើយដែលជាប្រភពផ្សាយបំណេះវិជ្ជា អាចញុំាងកុមារាកុមារីទាំងឡាយឲ្យចេះទាញយកប្រយោជន៍អំពីរូបកាយ អំពីគំនិតប្រាជ្ញា អំពីវិញ្ញាណរបស់ខ្លួន យកមកប្រើប្រាស់បាន ហើយនាំកុមារនោះឲ្យដល់ទៅគោលបំណងនៃវិជ្ជាជីវៈ ហាក់ដូចជាពោលថា ហៃបា, ឯងចូរដើរទៅចុះ! អាវុធមាននៅដៃឯងស្រាប់ហើយ ទោះបីយ៉ាងណាក៏ដោយ ឯងគង់

អាចនឹងតតាំងក្នុងការជីវៈបាន ។

សេចក្ដីសួរ :- ម្ដេចក៏ទុកសាលារៀនជាគ្រឿងប្រមាត់របស់ប្រជាជាតិ? ប្រទេសដែលប្រកបដោយអារ្យធម៌ តើពលរដ្ឋបេះធ្វើប្រទេសរបស់ខ្លួនឲ្យសម្បូរដោយអ្វីខ្លះ?

* * * *

មេរៀនទី ១៧ អំពីគ្រូនិងសិស្ស

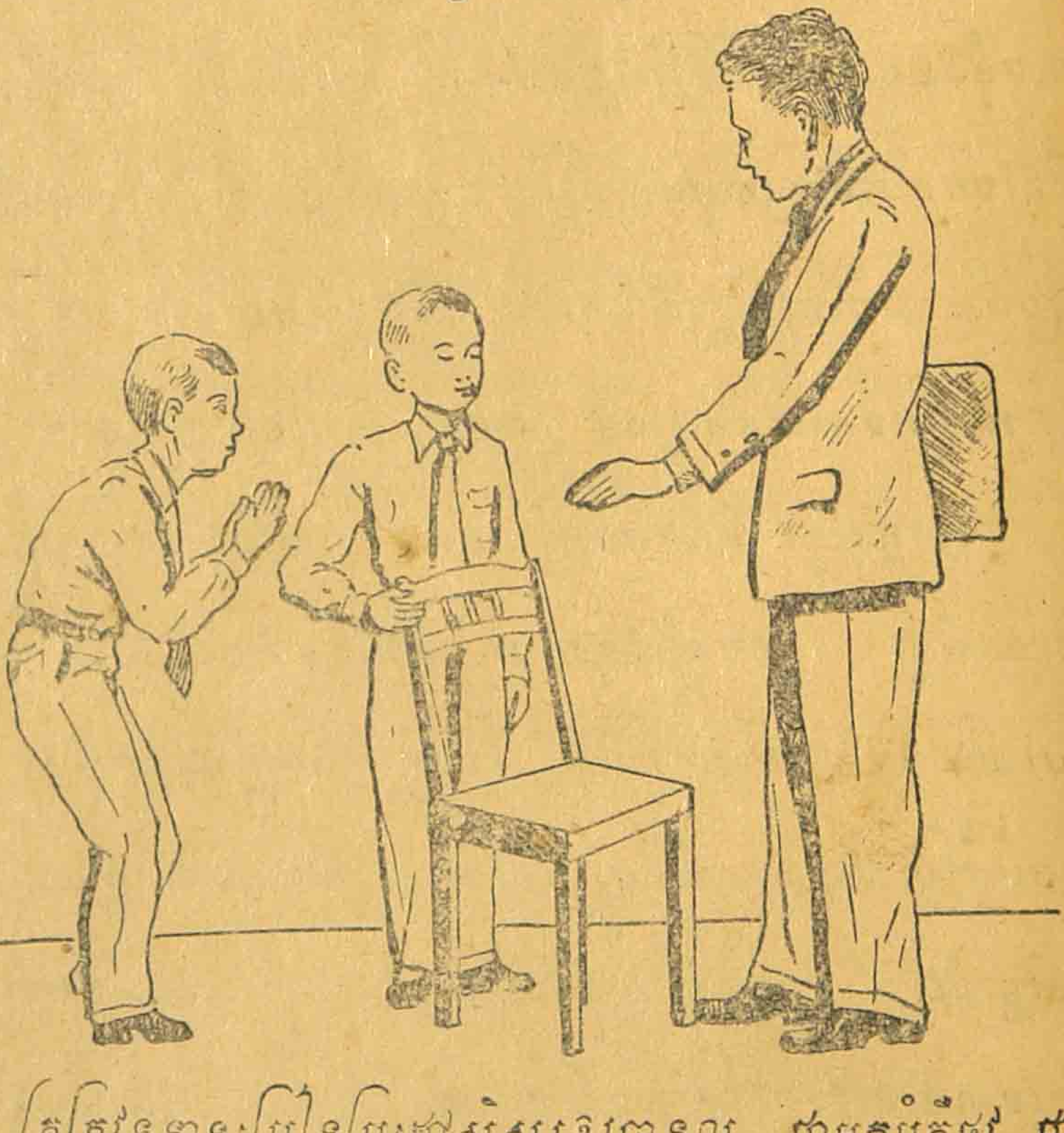

គ្រូត្រូវទូន្មានប្រៀនប្រដៅសិស្សឲ្យបានល្អ ជាអ្នកបំភ្លឺផ្លូវ ជា

អ្នកដឹកនាំដោយធ្វើខ្លួនឯងឲ្យជាគម្រូ បង្ហាញសិល្បសាស្ត្របំណេះវិជ្ជាដល់សិស្សមិនលាក់ទុក ។ល។

បំណាច់ខាងសិស្ស ត្រូវប្រតិបត្តិចំពោះគ្រូតាមនាទីរបស់ខ្លួន ដោយស្ថាន ៥ យ៉ាងគឺ :

១- ត្រូវធ្វើបដិគមនាការក្រោកឡើងទទួលគ្រូ គឺថាបើសិស្ស កំពុងអង្គុយនៅកន្លែងណាមួយ ដែលមិនមានបុគ្គលជាធំជាងគ្រូទេ ហើយបានឃើញគ្រូមកកាន់ទីនោះ ត្រូវក្រោកឈរឡើងដោយគោរព ។ បើលោកមានគ្រឿងបរិក្ខារ, ត្រូវទទួលយកអំពីលោក មកទុកដាក់តាមទីកន្លែងដោយអើពើ ត្រូវចាត់ចែងអាសនៈដើម្បីលោក; កាលបើលោកអង្គុយហើយ ទើបខ្លួនត្រូវអង្គុយ; កាលបើលោកក្រោកឈរខ្លួនទៅ ត្រូវក្រោកឈរគោរពគ្រូ ហើយត្រូវធ្វើអនុគមនាការជូនដំណើរលោក យ៉ាងជិតណាស់ត្រឹមមាត់ទ្វារក្រៅ ។

២- កាលបើគ្រូមានធុរៈរវល់, សិស្សត្រូវកុំធ្វើសោះអង្គើយព្រងើយកន្តើយឡើយ, ត្រូវដឹង, ត្រូវជួយ, ប្រសិនបើអាចធ្វើជួសបានក៏រឹងរឹតតែប្រសើរ; កាលបើគ្រូមានជម្ងឺ, សិស្សកុំគប្បីសំដែង

សេចក្ដីធុញទ្រាន់ ត្រូវថែទាំទ្រាំទ្រដោយអស់អញ្ញលំគេញចិត្តជាប ដល់គ្រូបានជាបរិភោគ; ដោយហោចទៅសូម្បីមាតាបិតាជាដើម របស់គ្រូមានជម្ងឺឈឺចាប់ ក៏គួរសិស្សចូលទៅជួយសម្រាលទុក្ខធុរៈ របស់គ្រូតាមការគួរដែរ ។ល។

៣ - សិស្សត្រូវជឿស្ដាប់ប្រតិបត្តិតាមឱវាទគ្រូ ដែលលោកទូន្មានដោយល្អ គឺថាបើលោកពោលប្រដៅចំពោះហេតុការណ៍ណាមួយហើយ, ត្រូវកំណត់ទុកឲ្យចាំជាក់ក្នុងចិត្ត ហើយពិចារណាមើលដោយល្អិតល្អ កាលបើយល់ឃើញត្រូវពិតប្រាកដហើយ គប្បីតាំងចិត្តឲ្យមានជំនឿយ៉ាងមាំហើយប្រតិបត្តិតាមភ្លាមកុំបង្អង់ ដើម្បីឲ្យគ្រូសប្បាយចិត្តគិតរកឧបាយពន្យល់ឲ្យខ្លួនបានល្អតទៅទៀត ។

ពិតដូច្នោះមែន ជំនឿនេះជាចេតសិកធម៌មួយយ៉ាងសំខាន់បំផុតរបស់មនុស្សក្នុងលោក កិច្ចការសារពើទាំងផ្លូវលោកទាំងផ្លូវធម៌ បើបុគ្គលអ្នកធ្វើ អ្នកប្រព្រឹត្ត គ្មានជំនឿមាំតាំងនៅក្នុងសន្ដានចិត្តទេ, នឹងមិនអាចសម្រេចបានឡើយ, ទោះបីបានសម្រេចក៏ពុំបានសមតាមបំណង; ព្រោះហេតុនោះយើងត្រូវជឿជាក់ចំពោះ

មាតាបិតាគ្រូអាចារ្យថា លោកដាស់តឿនក្រើនរំលឹកចង់ឲ្យបានល្អ ឲ្យបានសម្រេចប្រយោជន៍ពិត ៗ កាលបើយើងមានជំនឿជាក់ក្នុងចិត្ត ហើយ, វត្តប្រតិបត្តិនិងកិច្ចការរបស់យើងនឹងអាចប្រព្រឹត្តទៅបាន ដោយល្អប្រសើរពុំខាន, ហើយមាតាបិតាគ្រូអាចារ្យរបស់យើងក៏ នឹងពេញចិត្តគាប់អធ្យាស្រ័យចំពោះយើង ៗ ពាក្យនេះពិត, នរណាក៏ដោយ បើនិយាយប្រាប់ប្រដៅអ្នកដទៃ ដោយសុទ្ធចិត្តចង់ ឲ្យគេបានល្អ បានសម្រេចប្រយោជន៍ ហើយមិនឃើញគេយក ចិត្តទុកដាក់ប្រព្រឹត្តតាមទេ, រមែងអាក់អន់ស្រពន់ចិត្តគិតលែង និយាយស្តីថាតទៅទៀតពុំខាន ៗ

៤–សិស្សត្រូវយកចិត្តទុកដាក់បម្រើបម្រាស់គ្រូ ធ្វើវត្តប្រតិបត្តិ តូចធំ ៗ វេលាបម្រើបម្រាស់គ្រូ ត្រូវសំដែងទឹកមុខស្រស់ស្រាយ ហាក់ដូចជាសប្បាយចិត្តណាស់ដោយបានបំពេញធុរៈជូនលោកៗលៗ

៥ – សិល្បសាស្ត្របំណេះវិជ្ជា ដែលគ្រូបានដាក់ឲ្យរៀនឲ្យ ទន្ទេញ នោះត្រូវយកចិត្តទុកដាក់ស្វាធ្យាយទន្ទេញឲ្យពេញកម្លាំង ប្រាជ្ញាស្មារតីនៃខ្លួនដរាបដល់ចាំចូលចិត្ត ៗ ករណីយកិច្ចដែលគ្រូ

ដាក់ឲ្យធ្វើ នោះក៏ត្រូវខំប្រឹងធ្វើដោយល្អ ប្រាសចាកការខ្ជីខ្ជាធ្វើឲ្យរួចតែពីដៃ ៗ នៅពេលកំពុងសិក្សា ត្រូវកុំរើករើបែរមុខបែរក្រោយ និយាយកេះកៀវនឹងអ្នកជិតខាងឡើយ ត្រូវផ្ចង់ស្មារតីស្តាប់ពាក្យពន្យល់របស់គ្រូដោយសេចក្តីគោរព ។

គ្រូនិងសិស្ស បើបានប្រព្រឹត្តត្រឹមត្រូវតាមស្ថានដែលខ្លួនត្រូវអនុគ្រោះ ត្រូវប្រតិបត្តិទៅវិញទៅមក ដូច្នេះហើយ នោះឈ្មោះថាបានបិទបាំងភយន្តរាយមិនឲ្យកើតឡើង ឈ្មោះថាបានញ៉ាំងសេចក្តីសុខសម្រាន្តឲ្យបានកើតឡើងដល់ខ្លួន ៗ បើគ្រូ ឬសិស្សមិនប្រព្រឹត្តតាមបែបបទ ដែលខ្លួនត្រូវប្រព្រឹត្តទៅវិញទៅមកនោះទេ, នឹងមានទុក្ខភយន្តរាយកើតឡើងដល់ខ្លួនពិតប្រាកដ ។

ពណ៌នាមកនេះ ដោយឧបរិមបរិយាយ; បើនឹងនិយាយដោយហេដ្ឋិមបរិយាយ, លោកថា កុំបាច់និយាយដល់គ្រូអាចារ្យដែលបង្ហាត់បង្រៀនប្រដៅខ្លួនពិត ៗ សូម្បីតែលោកអ្នកណាដែលកំពុងទូន្មានប្រដៅសិស្ស ឬបង្ហាត់បង្ហាញគួរទៅឲ្យបានល្អត្រឹមត្រូវដោយនូវផ្លូវធម៌ ផ្លូវច្បាប់ ជាពាក្យមានសារប្រយោជន៍ គួររៀន

គួរស្តាប់, យើងបានឮពាក្យនោះចាំបានហើយយកមកត្រិះរិះប្រតិបត្តិតាមទៅកើតសេចក្តីសុខ-ចំរើន លោកអ្នកនោះក៏ឈ្មោះថា បុព្វការីរបស់យើងដែរ, យើងត្រូវដឹងគុណ ហើយតបគុណកុំភ្លេចឲ្យសោះ. យើងនឹងបានឈ្មោះថា កតញ្ញូ កតវេទី ។

សួរបាទ.- គ្រូត្រូវអនុគ្រោះសិស្សដូចម្តេចខ្លះ ? ចំណែកសិស្សត្រូវប្រតិបត្តិចំពោះគ្រូតាមនាទីរបស់ខ្លួនដោយស្លូតប៉ុន្មានយ៉ាង ? ពោលសំខាន់របស់សិស្សល្អដូចម្តេចខ្លះ ? សិស្សល្អគួរចៀសវាងទោសកំហុសព្រោះហេតុអ្វី ? ដូចម្តេចដែលហៅថាគំនិតល្អ ? ចូរពោលទោសកំហុសអ្វីខ្លះដែលអ្នកត្រូវចៀសវាង ព្រមទាំងពន្យល់ហេតុផលមកផង ។

* * * *

មេរៀនទី ១៨ កិច្ចធុរៈផ្ទាល់ខ្លួនរបស់សិស្ស

ការងារ, សេចក្តីព្យាយាម, ការស្តាប់បង្គាប់ដោយគោរព.

Devoirs personnels de l'écolier
Travail, assiduité, docilité.

១ – កូនសិស្សល្អជាអ្នកមានសេចក្តីព្យាយាមខ្ជាប់ខ្ជួន តែងទៅសាលាជានិច្ច រៀរលែងតែមានជម្ងឺឈឺនឹងកិច្ចការជាទម្ងន់ ៗ កូនសិស្សនេះមិនដែលខានទៅសាលាទេ ។ បើមានធុរៈ, តែងតែសុំច្បាប់

ត្រូវការពារខ្លួនជាដរាប ។

អធិប្បាយថា: មេរៀនមួយដែលបាត់ គឺដែលពុំបានរៀន នោះបណ្ដាលឲ្យខុសផ្លូវ ទាំងនាំឲ្យខាតពេលរៀនសារឡើងវិញៈច្រើន

សប្ដាហ: ។ ការងារដែលស្រួលបំផុតហើយនាំមកនូវប្រយោជន៍ គឺការងារដែលគេធ្វើឥតឈប់មិនឲ្យផ្អាកមិនឲ្យសល់ ។

គំនិតសេចក្ដីព្យាយាមប្រឹងប្រែង ត្រូវភ្ជាប់ ឬត្រូវបញ្ចូលសេចក្ដីទៀងទាត់មកទៀត, គឺជាដំណើរទៅដល់ឲ្យទាន់ពេលដែលកំរិត ។ ការទៀងទាត់ជាសណ្ដាប់ធ្នាប់មួយយ៉ាងល្អវិសេស ដែលគេត្រូវតែកាន់តាំងពីក្មេងទៅទល់គ្នានឹងស្លាប់ ។

២- កូនសិស្សល្អជាអ្នកស្ដាប់បង្គាប់ដោយចិត្តផង់, ជាអ្នកធ្វើការងារយ៉ាងល្អ, សប្បាយតែនឹងអប់រំវិជ្ជារបស់ខ្លួន, ធ្វើសតិរបស់ខ្លួនឲ្យរឹងប៉ឹង, ស្រេកឃ្លានតែក្នុងការរៀនសូត្រឲ្យបានចេះដឹងកើនឡើងរាល់ៗថ្ងៃ ។ សត្វកមរជាតិ (ឃ្មុំ) ឆ្លៀតក្នុងរដូវៈដើមឈើផ្កា ដើម្បីនឹងតុបតែងសំបុករបស់ខ្លួន (ផ្ទះឃ្មុំ) ។ សិស្សក៏ត្រូវឆ្លៀតពេលទាន់ខ្លួននៅជំទង់តូច ដើម្បីនឹងធ្វើគំនិតរបស់ខ្លួនឲ្យទៅជាមនុស្ស

មានប្រយោជន៍ក្នុងលោក ឲ្យដូចជាឃ្មុំដូច្នោះ, មិនត្រូវឲ្យខាតវេលាណាមួយទេ ខំធ្វើកិច្ចការងារដែលគ្រូដាក់ឲ្យធ្វើដោយយកចិត្តទុកដាក់, មិនចម្លងតាមគេ, មិនឲ្យអ្នកណាជួយ, ចេះជំនះក្នុងការងារដែលលំបាក, ដឹងថាត្រូវឲ្យនឿយហត់បន្តិច ទើបការងារនោះសម្រេចបាន; សមនឹងភាសិតបុរាណថា: "ចង់ឆ្ងាញ់ឲ្យរកអន្ទក់ ចង់ស្រណុកឲ្យនឿយមុន" ។

៣–កូនសិស្សល្អ តែងតែមានដួងចិត្តល្អ គឺជាអ្នកត្រងត្រាប់ស្តាប់បង្គាប់គ្រូជាដរាប មិនចេះឆ្លងឆ្លើយដោយពាក្យអាក្រក់ទៅកាន់គ្រូ, មិនតាំងខ្លួនឯងឲ្យជាអ្នកធ្វើចលាចល, ទាំងមិនធ្វើឲ្យមិត្រភក្តិកើតចលាចល ។

អធិប្បាយថា: នៅក្នុងកន្លែងរៀន កូនសិស្សល្អមិនធ្វើឲ្យមានសេចក្តីវឹកវរ ទាំងមិនធ្វើឲ្យមិត្រភក្តិគ្នាឯងមានសេចក្តីរំខានក្នុងករណីយកិច្ចដែលកំពុងធ្វើ, តែងក្រោកឈរជាដរាប កាលណាមានការសួរ, សាប់បង្គាប់ដោយរហ័សរហួន ។ ឃើញថានៅក្នុងសាលាកូនសិស្សល្អខំប្រឹងប្រែងរៀបចំខ្លួនឲ្យទៅជារបៀបល្អ ជាជាងដែល

នៅក្នុងគ្រួសាររបស់ខ្លួនទៅទៀត ។

៤ – យើងមិនត្រូវធ្វើខ្លួនឲ្យទៅជាកូនសិស្សខ្ជិល ដែលមិនយល់ក្នុងកសិកម្មរបស់មាតាបិតា, មិនធ្វើឲ្យខូចអនាគតរបស់ខ្លួន, មិនបំផ្លាញវេលាដែលត្រូវកសាងខ្លួន ដោយបិតនៅក្នុងការទំនេរឥតប្រយោជន៍ ។ សិស្សដែលមានកិរិយាមិនទៀងទាត់ មានការខុសពេលវេលា, នោះតែងទៅកាន់កន្លែងរៀនដោយយឺតយ៉ាវ ឬយកលេសគឺហេតុបន្តិចបន្តួចមកអាង តែងធ្វើឲ្យមានការវិកវរបលា-ចលដល់ការរៀន, ជាអ្នកតែងទទួលទណ្ឌកម្មជាញឹកញយ ធ្វើឲ្យមានសេចក្ដីលំបាកដល់គ្រូអាចារ្យនិងឪពុកម្ដាយ ។ ចំណែកឯកូនសិស្សល្អវិញ គេរាប់ថាជាសិស្សប្រសើរ ដែលអ្នកផងតែងស្រឡាញ់រាប់អានដោយគំនិតមារយាទល្អ ដោយការដែលវាធ្វើបានឲ្យផលល្អ, បានទៅជាអ្នកល្បីល្បាញមានកេរ្ដិ៍ឈ្មោះល្អក្នុងសាលារបស់ខ្លួន ។

ភាសិត-បិណ្ឌ

សិស្សល្អតែងរៀបចំអនាគតរបស់ខ្លួនឲ្យជាទីសប្បាយ ។

បើអ្នកស្រឡាញ់ការរស់នៅ, អ្នកមិនត្រូវបំផ្លាញពេលវេលា ។

ការយកចិត្តទុកដាក់ប្រយ័ត្នចំនួនពីរបីម៉ោងក្នុងសាលា, ទុកជាថ្លៃ អត្តខាត់ដែលសំបៃដោយខ្សត់ខ្សោយក្នុងការរស់នៅ ។

គេនឹងចំទន់ទុកដូចជាដើមឈើ, •គេអាចនឹងដឹងអនាគតរបស់ ដើមឈើដោយសំគាល់ផ្លែជាដំបូង ។

មានតែការយកចិត្តទុកដាក់ប៉ុណ្ណោះទេ ដែលនឹងធ្វើឲ្យទៅជា មនុស្សថ្លៃថ្នូរ, មនុស្សក្លាហាន ឬវីរបុរសជាទេពកោសល ។

ពាក្យពន្យល់

អត្តខាត់ គុ. ខ្សត់, ខ្សត់ខ្សោយ, ទ័លក្រ, ខ្សត់ទ្រព្យ ។

វីរបុរស ន. បុរសមានព្យាយាម (អ្នកប្រាជ្ញ) ។

ទេពកោសល ន. មនុស្សឈ្លាសវៃដូចជាទេវតា

សេចក្ដីសួរ.. សិស្សត្រូវព្យាយាមដូចម្ដេចខ្លះ? មេរៀនអ្វីៗដែលរំលងពុំបាន រៀន ទុកដូចជាអ្វី? ការងារដែលស្រួលហើយនាំមកនូវប្រយោជន៍ តើការងារអ្វីៗ ចូរ លើកឧទាហរណ៍ណាមួយមកប្រៀបប្រដូចនឹងសិស្សដែលខំប្រឹងប្រែងរៀនសូត្រ! សិស្ស ល្អ នៅទីកន្លែងរៀនរកធ្វើដូចម្ដេចខ្លះ? កូនសិស្សខ្ជិលនឹងធ្វើខ្លួនទៅអនាគតដូចម្ដេច?

សិស្សល្អនឹងរៀបចំខ្លួនទៅអនាគតដូចម្ដេចខ្លះ? ចូរលើកភាសិត-បំផ្លាខ្លះក្នុងករណីយ-កិច្ចរបស់សិស្ស !

ការអាន

បើគេមិនទម្លាប់រៀនធ្វើការនៅសាលាទេ, គេនឹងទៅជាមនុស្សខ្ជិលអស់មួយជីវិត ហើយនឹងទៅជាមនុស្សឥតប្រយោជន៍ ។

តើអ្នកនឹងយល់ដូចម្ដេច សត្វបក្សីដែលមានស្លាបមិនព្រមហើរ; ត្រីពុំព្រមហែល; សត្វឈ្លូសដេកព្រាលតែនឹងកន្លែង ពុំរបាលទៅតាមក្ដីសប្បាយ; គ្រាប់ស្វាយពុំព្រមដុះពន្លកឲ្យទៅជាដើមស្វាយធំ ស៊ូស្អុយរលួយក្នុងកក់ផុង; ស៊ុតមាន់ពុំព្រមញាស់ចេញពីសំបុក ?

អ្នកមុខជានឹងពោលថា គឺជាសត្វ ជាវត្ថុ ដែលពុំបានបំពេញករណីយកិច្ចរបស់ខ្លួនដែលកើតមកលើផែនដី ។ ខុសនឹងច្បាប់សាស្ដា ។ អើសំឡាញ់, នេះហៅថាខ្ជិល, ខ្លួនឯងដូចជាសត្វឬវត្ថុដែលពុំសមរំនោះដែរ ។

តើអ្នកយល់ដូចម្ដេច កង្ហារកិនស្រូវចេះតែវិលទៅតាមខ្យល់

ឥតស្រូវ ១ គ្រាប់គិនសោះ បានតែឮស្សូរឥតអំពើរ; មនុស្សនៅ

កណ្ដាលសាគរ ពុំព្រមចូលវៃវ ពុំព្រមទៅឲ្យដល់ត្រើយ ចង់តែ

លិចទៅកន្ទឹក ៗ ដូច្នេះមនុស្សឈប់ធ្វើការគឺឈប់វៃវ ៗ

ការដាក់ឲ្យធ្វើ

មនុស្សមិនទម្លាប់ហាត់រៀននៅសាលា តើដល់ខ្លួនធំឡើងនឹង

ទៅជាដូចម្ដេច ?

ចូរអធិប្បាយដំនៃរឿងត្រង់ពាក្យថា ឈប់ធ្វើការគឺឈប់វៃវ ៗ

* * * *

មេរៀនទី ១៩ ករណីយកិច្ចទៅវិញទៅមក បំពោះមិត្តសំឡាញ់

Devoirs réciproques des camarades

១–សាលារៀនទុកដូចជាគ្រួសារបន្ទាប់មួយ ៗ ក្មេងទាំង-

ឡាយទៅមកកាន់សាលារៀន ឲ្យនៅជាមួយគ្នាអស់ខែឆ្នាំដំយូរ, វា

បានទទួលការបង្ហាត់បង្រៀនពីគ្រូជាមួយគ្នា, បានធ្វើការឲ្យលេងជា

មួយគ្នា, បើទុកណាមិនមែនជាបងប្អូនបង្កើត ដែលកើតមកពីឈាម

ជាមួយគ្នាក៏ដោយ ក៏ត្រូវតែប្រព្រឹត្តឲ្យជាមិត្តភក្តិល្អនឹងគ្នា ឲ្យសមនឹងភាសិតបុរាណថា "នៅផ្ទះម្ដាយទីទៃ ទៅព្រៃម្ដាយជាមួយ" ។

២ មិត្តភក្តិល្អ ត្រូវតែសំដែងបាតុកម្មយ៉ាងល្អ ចំពោះគ្នានឹងគ្នា ។ គួកនល្អចេះធ្វើឲ្យមិត្តភក្តិស្រឡាញ់រាប់អាន ។

អធិប្បាយថា: សិស្សល្អមិនមានការឥច្ឆា (ប្រណែន) កំណាញ់ ចេះចែករំលែកវត្ថុទាំងពួងដល់មិត្តភក្តិរបស់វា, មិនមានអាការៈឃោរឃៅនឹងគោងកាច, ជួយការពារមិត្តភក្តិដែលខ្សោយ ហើយចេះទទួលដោយមិត្តភាពចំពោះសិស្សដែលមកដល់ថ្មី ដែលតែងមានសេចក្ដីអើលកើតភ័យអៀនខ្មាស ដោយឃ្លាតចេញពីគ្រួសារខ្លួន ។ សិស្សល្អមិនរិះគន់តិះដៀលដល់មិត្តភក្តិណា ដែលមានអវយវៈវិកលវិការ ឬមានសំលៀកបំពាក់មិនសមរម្យ ។ វាមិនមានសេចក្ដីគុំគួនទាំងមិនមានឈ្នានីសប្រណែនទិន្នាឡើយ; វាមិនសេពគប់នឹងមិត្តភក្តិអាក្រក់ មិនធ្វើយទម្លាក់ដាក់ទោសទៅលើគេ; បើមាននរណាប្រព្រឹត្តអាក្រក់, វាតែងតែជួយដាស់តឿនឲ្យបានល្អ ។

៣–នៅសាលារៀន គេត្រូវបំពេញគុណធម៌ដែលគេត្រូវយក

ទៅប្រើប្រាស់ក្នុងសមាគម ។ ក្មេងទាំងឡាយត្រូវហាត់ធ្វើចរិយាឲ្យល្អដល់គ្នានឹងគ្នា ឲ្យដូចជាមនុស្សចាស់ដែរ ។

អធិប្បាយថា: អ្នកមានគូកនល្អ នឹងមានភ័ព្វព្រេងវាសនាទៅជាមនុស្សថ្លៃថ្នូរត្រឹមត្រូវ នឹងទៅជាពលរដ្ឋដ៏ប្រសើរ ។ យើងត្រូវធ្វើឲ្យគេស្រឡាញ់រាប់អាន ដោយការសុចរិតរបស់យើង, ដោយចិត្តល្អ, ដោយការរាប់រក នឹងការខ្នះខ្នែងរបស់យើង ។ យើងត្រូវជំនះនឹងទម្លាប់អាក្រក់ ហើយត្រូវធ្វើទម្លាប់ល្អទុកជាគំរូ ។ យើងត្រូវប្រព្រឹត្តនឹងគូកនយើងឲ្យទៅជាមិត្តភក្តិដ៏ភក្ដី ។

ភាសិត-បិត្តា

សាលារៀនជាគ្រួសារមួយដែលក្មេងទាំងឡាយ ត្រូវរាប់អានដូចជាបងប្អូនបង្កើត ។

អ្នកណាឲ្យដំបូន្មានមួយល្អ ប្រសើរជាជាងឲ្យមាសមួយដុំ ។

ទឹកក្រខ្វក់មួយស្លាបព្រា អាចនឹងធ្វើទឹកមួយក្អម ឬជាត្រីស្អុយមួយ អាចនឹងធ្វើត្រីមួយត្រក ឲ្យស្អុយផង ។

គូកន ជាបក្ខពួកដំបូងរបស់មេត្រីភាព ។

ពន្យល់ពាក្យ

ដំបូន្មាន ន. សេចក្ដីទូន្មាន, ឱវាទ, ឲ្យដំបូន្មាន, ស្ដាប់ដំបូន្មាន ។

មេត្រីភាព ន. សេចក្ដីរាប់រក, សេចក្ដីរាប់អានដោយប្រណី ។

ចោទសួរ.. ព្រោះហេតុអ្វីបានជាសាលារៀនទុកដូចជាគ្រួសារបន្ទាប់, ចូរឆ្លើយព្រមទាំងពន្យល់ហេតុផលមកផង? សិស្សត្រូវប្រព្រឹត្តនឹងគ្នាទៅវិញទៅមកដូចម្ដេចខ្លះ? ចូរអធិប្បាយពីពាក្យថា ទុកជាប័ក្ខពួកដ៏ល្អរបស់មេត្រីភាព ។

* * * *

មេរៀនទី ២០ ការចេញចាកសាលា

après l'école

១ – ការសិក្សារបស់សិស្ស ដែលចាកចេញពីសាលាទៅ ពុំទាន់ចប់សព្វគ្រប់ទេ ក្នុងអាយុ ១២ ឬ ១៥ ឆ្នាំ ។ វាតែងស្វែងទៅរកបំពេញវិជ្ជារបស់វាថែមទៀត ។

អធិប្បាយថា: សិក្ខាកាមកុលបុត្រដែលចេញពីសាលាទៅ ហើយ ត្រូវទៅបំពេញវិជ្ជានៅទីដែលមានគេបង្រៀនពួកជនជំទង់ នៅក្នុងភូមិខ្លួន ឬចូលទៅក្នុងមណ្ឌលរៀនដែលមានគ្រូយ៉ាងចំណាន